

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЦИФРОВУ ЕРУ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

**25 березня 2022 року
м. Одеса**

УДК 316.422:(007.004.77)(477)**Загальна редакція:**

Яковлев Денис Вікторович – доктор політичних наук, професор, декан факультету психології, політології та соціології.

Ярова Ліліана Вікторівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології.

Відповідальний редактор:

Шмаленко Юлія Іванівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології.

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

*Друкується за рішенням кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол засідання кафедри No 10 від 28.03.2022 р.)*

Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Трансформація українського суспільства в цифрову еру» (м. Одеса, 25 березня 2022 р.). Одеса, 2022. 92 с.

Всеукраїнський круглий стіл «Трансформація українського суспільства в цифрову еру» присвячений розгляду актуальних питань розвитку інформаційного суспільства в Україні. До участі у конференції запрошені викладачі закладів вищої освіти, науковці, які здійснюють пошук за напрямками роботи круглого столу, а також здобувачі вищої освіти. Круглий стіл проводився кафедрою соціології на базі Національного університету «Одеська юридична академія».

© НУ «Одеська юридична академія», 2022

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

ПЕРЕДМОВА

25-го березня 2022 року в Одесі кафедрою соціології на базі Національного університету «Одеська юридична академія» проведено круглий стіл «Трансформація українського суспільства в цифрову еру».

В умовах сучасних викликів круглий стіл було присвячено розгляду актуальних питань сьогодення: трансформації соціальних практик українців в умовах цифрового суспільства та їх роль у формуванні нової цифрової реальності; правовим аспектам безпеки і захисту інформації у цифровому просторі; соціальним та політичним процесам в цифровому суспільстві; проявам соціальної нерівності в інформаційному суспільстві; ціннісним вимірам трансформації українського суспільства в умовах диджиталізації; визначені соціальної ролі цифрових технологій в умовах пандемії COVID-19; дослідженню смислу, стратегії, практики цифрового покоління молоді.

До участі у круглому столі долучилися науковці та дослідники з усієї України, що свідчить про актуальність та нагальність дослідження питань трансформації українського суспільства в цифрову еру.

Яковлев Денис Вікторович – декан факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», професор, доктор політичних наук.

**І СЕКЦІЯ:
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ
СУСПІЛЬСТВІ**

Калашнікова Людмила Володимирівна

професор кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького
державного педагогічного університету,
доктор соціологічних наук, доцент

**ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ
ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПОШУК КОМПРОМІСІВ**

Загальновідомим є той факт, що активізації переселення людей сприяють не економічні, а, насамперед, суспільно-політичні чинники. Так, 2014 р. став переломним для міграції, оскільки військові події на сході України, анексія АР Крим причинили появу чергової хвилі переміщень. При цьому суттєво змінилися напрямки потоків українців з панівного східного у бік Росії на західний в ЄС, зокрема до Польщі. Запровадження у 2017 р. безвізового режиму значно спростило і здешевило життя українських переселенців за кордоном, що також сприяло утвердженню їх міграційних настроїв. Переміщення українців у напрямку країн ЄС до 2019 р. носили переважно транснаціональний характер (за рахунок превалювання короткострокової, маятникової або «човникової» міграції), адже відбувався постійний рух мігрантів між національними просторами України і цими країнами за умови фінансової участі в економіці двох держав одночасно. Проте тенденції змінилися кардинально у зв'язку із світовою епідемією COVID-19 й жорсткими обмеженням прав пересування людей.

За підсумками 2019 р. з-поміж країн у східній частині Європи Україна посіла четверту позицію серед топ-лідерів походження

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

емігрантів в регіоні [Мари Маколифф & Бинод Хадрия (Ред.), 2020: 99]. Міграційні потоки між Польщею і Україною завжди вирізнялися винятковою активністю. Основними передумовами таких трендів є географічна близькість, розвинене транспортне сполучення, соціокультурна спорідненість між цими країнами. Не менш значимим чинником стала реалізація законодавчих ініціатив щодо лібералізації польського ринку праці, надання візових привілеїв для іноземців.

Нова хвиля міграції пов'язана виключно з початком війни в Україні. За даними ООН, сьогодні в Європі спостерігається наймасовіший рух переселенців за останні кілька десятиліть, який спровокував неоднозначні реакції з-поміж самих європейців і відцентрові переміщення всередині країн ЄС. За три тижні війни станом на 31 березня 2022 р. за межі країни виїхало 3,7 млн. українців, з них переважна більшість (90 %) жінки з дітьми. Майже 59,4 % вимушених переселенців прибуло до Польщі, 15,1 % – до Молдови, 10,0 % – до Румунії, 8,8 % – до Угорщини, 6,9 % – до Словаччини [Operational data portal, 2022]. Багато з тих, хто виїхав з України надовго не затримуються в країні прибуття, вирушаючи у пошуках притулку в інші країни ЄС в межах Шенгенської зони або до США, Канади й т. д.

Якщо до подій 2014 р. до сусідньої Польщі масово виїжджали переважно жителі прикордонних регіонів України, юнаки, чоловіки і жінки зрілого віку, то після 2014 р. центр тяжіння таких переміщень дещо змістився у центр країни, міграція помолодшала, час-від-часу українці почали виїжджали родинами. Адже ті переселенці, що вимушено покинули свої домівки в АР Крим, Луганській та Донецькій областях, а також мешканці інших регіонів тікали за межі національного простору у пошуках кращого мирного життя.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Зміна трендів транснаціональних переміщень українців до початку 2019 р. передбачала зміщення центру тяжіння у напрямку країн ЄС, зокрема Польщі, укріплення взаємозв'язку між такими видами переміщень як освітня та трудова міграції. Прагнення до тимчасової, маятникової трудової мобільності поступилося бажанням виїхати з України назавжди і оселитися за кордоном всією родиною. Проте подібні переміщення не були масовими й не спричиняли суттєвих економічних чи соціальних зрушень у країнах-прибуття. Натомість нова хвиля міграції до країн ЄС суттєво відрізняється від усіх попередніх, спровокувавши міграційну кризу.

По-перше, йдеться про масштабні переміщення українців на невизначений термін, які внаслідок часткової чи повної руйнації інфраструктури великих міст, таких як Харків, Київ, Маріуполь, Суми, Миколаїв та ін. були змушені виїхати за межі країни. Їх повернення додому ускладняється не лише відсутністю мирних домовленостей, а нестачею місць для розселення в самій Україні. Система захисту біженців, наявна сьогодні в ЄС, не справляється з чисельною навалою мігрантів, як наслідок відбувається нерегульоване зростання цін на продукти харчування, оренду житла. І попри те, що сьогодні європейці виявляють солідарність і толерантність, у майбутньому невиключені прояви ксенофобії та нетерпимості, через суттєве зростання конкуренції, масове безробіття самих європейців, спричинене частковим призупиненням діяльності чи закриттям підприємств, переформатування світового ринку через запровадження жорстких економічних санкцій по відношенню до Росії. Зокрема, йдеться про висловлювання як з боку представників корінного населення країн-реципієнтів, так і росіян, що мігрували до ЄС після розпаду СРСР, і колишніх співвітчизників.

По-друге, специфічною є соціально-демографічна структура

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

переселенців – жінки та діти, які спричинить підвищення попиту на освітні і соціальні послуги у країнах-реципієнтах. Гостро ця проблема постає для країн ЄС, в яких доля старіючого населення значно перевищує число новонароджених, через фактичну відсутність необхідної інфраструктури, здатної задовольнити ці потреби.

По-третє, якщо сусідня Польща була відносно готова до чисельних міграційних потоків з точки зору можливості їх правового врегулювання, то перед владою Молдови, Румунії, Угорщини, Словаччини та інших країн постане ще й низка управлінських проблем.

По-четверте, країни ЄС сьогодні активно фінансово підтримують Україну задля убезпечення військових сил і подолання гуманітарної кризи, окрім того вони намагаються нарощують власний безпековий потенціал, тому не менш гостро для них постає й питання фінансового забезпечення врегулювання вищезначених проблем всередині країни.

Поряд із транснаціональною міграцією активізувалися і внутрішні переміщення всередині України. Свої домівки у зонах активних військових дій покинуло близько 6,5 млн. українців, з яких більша частина (53 %) жінки і діти, що потребують негайної гуманітарної допомоги. Для їх підтримки розроблена програма комплексної підтримки, яка передбачає виплату щомісячної грошової допомоги, компенсаційні виплати бізнесу за працевлаштування переселених осіб, а також часткове покриття витрат на комунальні послуги для осіб, які надають житло біженцям [Прем'єр-міністр України розповів про програму допомоги переселенцям, 2022]. Паралельно з українською владою, яка, попри вкрай складну ситуацію в країні, намагається розробляти і

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

реалізувати дієві механізми підтримки внутрішнього переселених осіб, державні органи країн ЄС демонструють солідарність до українського народу і відвертий інтерес по відношенню до врегулювання процесів тимчасової вимушеної еміграції українців, про що красномовно свідчать законодавчі ініціативи. Як будуть розвиватися події у майбутньому покаже час, а нам залишається сподіватися на якомога скоріше повернення до мирного життя.

Список використаних джерел

Мари Маколифф & Бинод Хадрия (Ред.) (2020). Доклад о миграции в мире. Женева: Международная организация по миграции. 2020. 550 с.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/final-wmr_2020-ru.pdf.

Operational data portal (2022). Total Refugee influx from Ukraine in neighboring countries. Geneva : UNHCR. <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Премьер-министр Украины рассказал о программе помощи переселенцам. (2022, Март 21). *Минфин*. <https://minfin.com.ua/2022/03/21/82425029/>.

Каретна Ольга Олександрівна

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат політичних наук, доцент

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОЛОДЬ

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. суспільство зазнало значних змін за умов стрімкого розвитку інформаційно-цифрових технологій. Диджиталізація охопила сьогодні всі сфери життєдіяльності і з кожним днем цифрові технології все більше проникають у наше життя і «цифрова реальність» набуває більш матеріального контуру. У тих змін у суспільстві, особливо активне освоєння цифровими технологіями відбувається молоддю. Цифрові

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

технології докорінно змінили дитинство та юність, Інтернет та засоби доступу до нього, стали невід'ємною частиною життя молоді у всьому світі. Вони змінили свою освіту та навчання, те, як вони заводять та підтримують дружбу, те, як вони проводять вільний час, та їхню взаємодію з суспільством загалом.

Молодь є найбільш рухливою соціально-демографічною групою, яка швидко освоює цифрові інновації. До сучасному суспільству цілком застосовні риси «префігуративної культури», які позначила М. Мід, говорячи про культуру, орієнтовану на майбутнє, де молодь не тільки навчається у батьків, а й багато чого вчить їх, оскільки сама активно створює культурні тренди. Одночасно молодь є і більш уразливою групою, ніж дорослі, оскільки має менший адаптаційний потенціал. У зв'язку з цим у дослідницькій літературі у фокусі уваги виявляються побоювання, пов'язані з розвитком електронної культури: її когнітивними, психологічними, ціннісними, екзистенційними наслідками [2].

Усі ми розуміємо, що розвиток технологій є невід'ємною частиною нашого життя. Зараз уже ніхто не уявляє свого життя без Інтернету, комп'ютера, мобільного телефону тощо. Але, на жаль, численні дослідження показують, що відбувається значний вплив сучасних технологій на підростаюче покоління. В умовах складних соціально-економічних процесів, що відбуваються у суспільстві, значно скоротилися виховні функції в освітніх закладах та сім'ях. Спілкування дітей із батьками йде на другий план. Звідси – високий вплив сучасних технологій на формування світогляду у підростаючого покоління [1].

Сьогодні в наукових колах існує думка, що можна виділити фактори, які допомагають молодим людям отримати позитивний досвід в Інтернеті. До цієї категорії людей відносяться ті, хто має

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

уявлення про Інтернет і про те, як працюють онлайн - ЗМІ, при цьому мають навички критичного розуміння, аналізу та створення контенту, який приносить користь не тільки їм, але і їхньому оточенню.

Одним із позитивних ефектів цифрових технологій є освіта та її потенційне майбутнє. Цифрові технології потенційно здатні подолати освітній розрив, який існує між соціально-економічними демографічними показниками. Дані технології створюють нову цифрову грамотність та дозволяють учням отримувати доступ до інформації та засобів масової інформації, доступних в Інтернеті.

Поряд із значними можливостями, які приносить цифрова епоха, виникає широкий спектр ризиків та шкоди. Важливо пам'ятати, що молодим людям потрібні межі та правила поведінки не тільки в реальному житті, але також і в мережі. Одним із вражаючих негативних наслідків споживання цифрових технологій є те, як воно знижує нашу здатність до емпатії, обмежуючи рівень взаємодії людей один з одним. Залежність, пов'язана з цифровим споживанням та використанням Інтернету, стає все більш серйозною проблемою, яка полягає в тому, що вони впливають на нашу концентрацію уваги.

Часто висловлюється думка щодо побоювань про час, що проводиться молоддю з використанням цифрових технологій та їх вплив на їхню фізичну активність та психічне здоров'я. Деякі веб-сайти та програми становлять ризик для здоров'я вразливої молоді, наприклад, ті, які пропагують членушкодження, самогубство або анорексію. Інші підтримують діяльність неповнолітніх, наприклад азартні ігри. Незважаючи на ці проблеми, популярність та використання цифрових технологій продовжуватимуть зростати. Проте між поколіннями існує розрив у цифрових знаннях та

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

грамотності. Вчителі та батьки потребують підготовки для навчання дітей цифровим навичкам та безпеці в Інтернеті. Вони також мають вирішальне значення для допомоги молодим людям в оцінці надійних джерел новин та інформації та подоланні тиску в соціальних мережах.

Список використаних джерел

1. Касавина Н.А Молодежь в цифровом обществе: риски и возможности. URL: https://renomespb.ru/uploads/pdf/10.25990_hse.conf-15.wrrh-dr63.pdf
2. Грунин Н.А. Влияние современных технологий на подрастающее поколение. *NovaInfo*, 2014. № 25. URL: <https://novainfo.ru/article/2472>

Милосердна Ірина Михайлівна

доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат політичних наук, доцент

ДЕРЖАВА-ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ЕФЕКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У другій половині ХХ століття суспільство зіткнулося зі швидкими темпами розвитку усіх сфер життєдіяльності в контексті інформаційних перетворень та посилення інформаційно-комунікаційних зв'язків. Ці зміни характерні також й для політичної сфери життєдіяльності, які проявляються в появі нових можливостей для держави, громадянського суспільства та політичної участі громадян. А з розвитком цифрових технологій ми частіше говоримо і про перспективи розвитку е-демократії, e-government в сучасній державі.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Так розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяють і зміні публічної сфери, а поширення Інтернету формує нові модерністські форми взаємодії держави, органів влади та громадянського суспільства. Можна говорити про нові можливості Інтернет-ресурсів, що інтенсивно розвиваються, і фактичному переході до інформаційного діалогу між споживачем і виробником інформації, а на політичному рівні – між державою та громадянським суспільством, скорочуючи, тим самим, між ними комунікаційний розрив. Слід зазначити, що розвиток стосунків «державо-громадянське суспільство», особливо в демократичних та інформаційних умовах, є певною системою, яка сприяє формуванню та забезпеченню ефективного зв'язку вертикальних і горизонтальних відносин.

Так, ще Д. Белл відмічав основні риси інформаційного суспільства, серед яких: пріоритет інформаційних послуг, зростання ролі науково-інженерного знання, загальна комп'ютеризація, наявність єдиної інформаційної мережі, провідна роль інформаційної економіки. Саме ці характеристики ми спостерігаємо і в умовах цифровізації політичної сфери.

У багатьох державах, в тому числі і в Україні, проводиться активна інформаційна політика, розширюються можливості діяльності органів державної влади в умовах цифрової реальності. Так, наприклад, ми можемо спостерігати використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в створенні електронних порталів адміністративних послуг, сайтів органів державної влади та інше. У свою чергу, це сприяє створенню доступу громадян до послуг комфортнішим, оперативним. Створюються нові форми взаємодії держава-громадянське суспільство: збільшується доступність, оперативність, відкривається можливість для залишення коментарів

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

відносно роботи органу держвлади або навіть становлення діалогу з ним (питання-відповідь).

В той же час, деякі дослідники відмічають, що українські сайти органів державної влади хоча і є інформаційними, є присутніми онлайн-конференції тих або інших заходів, проте характерним для них є відсутність двостороннього інтерактивного контенту. Контент має бути орієнтований на громадянина, добре структурований та які зацікавлюють, щоб бути ефективним [1, р.185].

Крім того, свою роботу державні структури також висвітлюють і на сторінках соціальних мереж: Facebook, Twitter, Telegram та ін. Так, трансляція в Facebook та Telegram фактично переносить політичні події в новий формат - площину пережитого особистого досвіду та охоплюючи, тим самим, широку аудиторію. А також це сприяє й зростанню т.зв. електронній політичній участі.

Варто також відмітити створення платформ для спільного вирішення соціально-значимих проблем представниками держави та громадянського суспільства, оскільки вони в умовах цифрової реальності в рівній мірі залучені до ухвалення політичних рішень (тут ми говоримо про використання практики краудсорсинга (crowdsourcing)). Такі інновації сприяють встановленню відкритої взаємодії держави з громадянським суспільством, підвищенню рівня довіри до державної влади та усвідомлення реального впливу громадянського суспільства на державу. Фактично нові медіа стають хабами для створення та функціонування політичних дискусій з різних питань.

Проте в сучасних умовах цифрової реальності необхідним кроком для підвищення ефективності взаємодії держави-громадянського суспільства є розвиток принципів е-демократії,

посилення горизонтальних зв'язків, які ефективно впливають на функціонування та розвиток держави.

Список використаних джерел

1. Fyshchuk I., Evsyukova O. Effective Communication in Digital Transformation of Service State During Change Management Processes in Ukraine. *Viešoji politika ir administravimas*. 2020, T. 19, Nr. 2, p. 172–190. URL:

[file:///C:/Users/User/Downloads/admin,+2020+19\(2\)+VPA_2.+Fyshchuk.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/admin,+2020+19(2)+VPA_2.+Fyshchuk.pdf)

2. Bell Daniel (1976) *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. NY: Basic Books, 616 p.

Наумкіна Світлана Михайлівна

завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», доктор політичних наук, професор

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ВОЄННИЙ ЧАС

Функціонування простору «політичного» в умовах воєнного стану як і філософська проблема співвідношення політики та війни є давньою як світ. З одного боку, очевидно, що в умовах військового стану, традиційна політична діяльність «згортається», переживає обмеження, пов'язані як з технічною неможливістю реалізації демократичних процедур, так і з намаганням правлячої еліти нівелювати вплив політично-опозиційних партійних структур та їх засобів інформації для досягнення консолідації, ідеологічної щільності, що визнається чинником перемоги у війні. Тобто, простір «політичного», який передбачає «діалог», в такі часи поступається «військовому», який передбачає «монолог сильнішого». Доречно м. Одеса, 25 березня 2022 р.

пригадати популярний у Стародавньому Римі вислів: «Коли гримить зброя, закони мовчать». З іншого боку, всі рішення щодо згортання внутрішнього демократичного порядку в військових умовах залишаються політичними, а відтак, мова йде лише про внутрішню трансформацію простору «політичного».

Про пошуки балансу між політикою та війною свідчать трактати грецький авторів Геродота, Фукідіда, Полібія, римських – Фронтіна, Поліена, праці авторів XVI – XIX ст. – Н. Макіавеллі, А. Генріха фон Бюлова, Г. Ллойда, В. Фон Віллізена, К. Фон Клаузевіца. Вже в 30-ті рр. XIX ст. військову стратегію визначали «як мистецтво досягнення політичної мети» [6]. Генерал пруської армії та військовий теоретик К. фон Клаузевіц (1780–1831) увійшов до історії політичної думки як автор формули, що стверджує пріоритет політики по відношенню до війни: «війна є не що інше, як продовження державної політики іншими засобами» [3, с. 27]. Цей вислів містився і у «Поясненні» до недописаного ним трактату «Про війну» [2; 5]. Пізніше, в концепції політизації соціального простору П. Бурдьє, політичний простір визнавався місцем, де влада «стверджується і здійснюється в самій хитромудрій формі – як символічне, приховане насильство» [1, с. 52]. Бурдьє доводив, що політичний простір – це місце, де відбувається постійна боротьба між суб'єктами за перебудову розподілу влади, за монополію легітимного використання політичних ресурсів, права, армії, поліції, державних фінансів. І якщо в демократичних державах «суб'єктами боротьби» є «партії – бойові організації,... призначені вести сублімовану форму громадянської війни», то відповідно, в умовах війни «суб'єктами боротьби» стають військові організації [1, с. 185]. Отже, так чи інакше, історією було доведено, що війна є результатом політики і її продовженням, і, одночасно, виступає детермінантою політики.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Політичний простір виступає як арена, на якій розгортається гра (конкуренція, війна) акторів, а відтак, аналіз політичного простору передбачає дослідження, як актори організовані, рівноважні, збалансовані, контрольовані, ієрархізовані або анархічні за структурою. В той же час, в роботі «Політичні простори та глобальна війна» Карло Галлі, відстежуючи генеалогію світового порядку, вказує, що «глобальна» і «латентна» війна на всіх фронтах відбувається на постійній основі, супроводжуючи трансформацію глобального простору системи політичних відносин, і може вестися різними способами – на різних театрах «війни»: від культурних до військових. Військові способи переділу влади, зазначає Галлі, так само спрямовані на пошук свободи, рівності, демократії, суверенітету, і інших цінностей, але, їх методи деполітизують та деінституціалізують політику, об'єднуючи всі театри у «війні» [14].

Спеціальний напрям сучасної політології – «воєнна політологія» – своїм предметом визначає «воєнну організацію держави» як соціально-політичну систему, що включає збройну організацію суспільства, воєнно-політичні соціально-економічні, наукові організації, об'єднані діяльністю з трансформації «політичного простору» в «військово-політичний» як «охоплену єдиною системою стратегічного планування сукупність органів державної влади, воєнної організації держави, правоохоронних і спеціальних органів, діяльність яких перебуває під контролем суспільства та безпосередньо спрямована на формування та реалізацію політики внутрішньої та зовнішньої безпеки та оборони» [11].

Відтак, в умовах воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації, на підставі пропозиції

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

РНБіО, відповідно до п.20 ч.1 ст.106 Конституції України, Закону «Про правовий режим воєнного стану» було передбачено, що «тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені ст. 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені Законом «Про правовий режим воєнного стану»; а також доручено Кабінету Міністрів України невідкладно ввести в дію план заходів правового режиму воєнного стану в Україні; привести єдину державну систему цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми у готовність у співпраці з Державною службою України з надзвичайних ситуацій разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності; забезпечити утворення рад оборони обласними, Київською міською державною адміністрацією, органами місцевого самоврядування та забезпечити сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану [7; 9].

Запровадження воєнного стану в Україні призвело до трансформації інституційної основи державного управління територіально-політичною системою: утворення обласних та районних військових адміністрацій [10], а також до «надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню (Головнокомандувачу ЗСУ , Командувачу об'єднаних сил ЗСУ, командувачам видів та окремих родів військ (сил) ЗСУ, командувачам (начальникам) органів військового управління,

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

командирам з'єднань, військових частин ЗСУ та інших військових формувань), військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії» (ст. 1) [9].

Щодо обмежень здійснення політичної діяльності, то за Законом «Про правовий режим воєнного стану» це, зокрема: «заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів» (п.8 ст.8); «порушення питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, тощо» (п.9 ст.8); «регулювання роботи постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації,... в т.ч. заборона роботи приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі» (п.11 ст.8); «заборона зміна Конституції; зміни Конституції Автономної Республіки Крим; проведення виборів Президента, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради АРК і органів місцевого самоврядування; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; проведення страйків, масових зібрань та акцій» (ст. 19) [9]. В той же час п.2. ст. 20 Закону передбачає, що «в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч.2 ст.64 Конституції України» [9; 4].

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Введення в дію воєнного стану в Україні обумовила «призупинення на час дії воєнного стану» діяльності опозиційних партій («Опозиційна платформа – за життя», «Партія Шарія», «Держава», «Ліва опозиція», «Прогресивна соціалістична партія України», «Союз лівих сил», «Соціалістична партія України», «Соціалісти», «Опозиційний блок», «Наші» та «Блок Володимира Сальдо») «зважаючи на їх антиукраїнську політичну та організаційну діяльність, пропаганду війни, публічні заяви та заклики до зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, реальні загрози порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підризу її безпеки, а також дії, спрямовані на незаконне захоплення державної влади, демонстрацію проявів колабораціонізму, насильства, зважаючи на програмні та статутні цілі, що містять антиукраїнську позицію, поширення відомостей про виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» [13]. Крім того, запровадження воєнного стану обумовило реалізацію «єдиної інформаційної політики, що є пріоритетним питанням національної безпеки, забезпечення якої реалізується шляхом об'єднання усіх загальнонаціональних телеканалів, програмне наповнення яких складається переважно з інформаційних та/або інформаційно-аналітичних передач на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації» [12], а також запровадження «режиму Нейтралізації загроз інформаційній безпеці України, забезпечення сталого функціонування об'єктів цифрового ефірного мовлення в умовах війни», що передбачає в тому числі «цілодобовий моніторинг ефірної мережі» [8].

Відтак, в умовах воєнного стану в Україні відбулася трансформація «політичного простору» в «військово-політичний»

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

як такий, що спрямований на забезпечення оборонної політики в умовах військової агресії.

Список використаних джерел

1. Бурдые П. Социология политики: монография / пер. с франц. и под ред. Н. А. Шматко. М.: Socio-Logos, 1993. 336 с.
2. Зоткин А.А. Война, политика и мир в трактовке А. Фон Клаузевица. *Вестник МГУ. Сер. 12 Полит. науки.* 2019. №2. С. 113-127.
3. Клаузевиц К. О войне. М.: Логос; Наука, 1998. 221 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1997 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
5. Ланник Л.В. Карл Клаузевиц: два века восприятия. В Клаузевиц К. О войне. Избранное. М.: АСТ, 2018. С. 5–24.
6. Образцов И.В. Военная социология: история, современное состояние и перспективы. *Журнал Социологии и социальной антропологии.* 1998. Т.1 Вип. 3. С. 17-25.
7. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 28.03.2022)
8. Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави: Указ Президента України № 151/2022 від 19 березня 2022 року про введення в дію Рішення РНБіО від 18 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757> (дата звернення: 28.03.2022)
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.03.2022)
10. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України №68/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682022-41405> (дата звернення: 28.03.2022)
11. Семенченко А.І. Ефективність державного управління у сфері забезпечення національної безпеки. *Наука і оборона.* 2008. № 1. С.13 – 20.
12. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану: Указ Президента України №152/2022 від 19 березня

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761> (дата звернення: 28.03.2022)

13. Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій: Указ Президента України №153/2022 від 19 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1532022-41765> (дата звернення: 28.03.2022)

14. Galli C. Political Spaces and Global War. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010. 304 p.

Прохоренко Євгенія

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат соціологічних наук, доцент

БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ (ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ) – НОРМА ЧИ СОЦІАЛЬНА ДЕВІАЦІЯ?

Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують явище девіантної поведінки, стало насущною задачею. Її розгляд припускає пошук відповідей на ряд фундаментальних питань, серед яких питання про сутність категорії «норма» (соціальна норма) і про відхилення від неї (соціальна девіація). Безперервне навчання дорослих (освіта дорослих) – це норма чи соціальна девіація? Зазвичай ми асоціюємо освіту з формальним навчанням дітей, підлітків та молоді. Хоча їх справедливо вважають основними здобувачами освіти, а от дорослі, окрім низки інших прав, є носіями права на освіту. Останнє носить універсальний характер та стосується всіх, незалежно від віку.

Відповідно до норм міжнародного права цілями освіти є всебічний розвиток людської особистості й почуття гідності, надання всім дієвої можливості бути частиною вільного суспільства. Очевидно, цих цілей неможливо досягти виключно через освіту для

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

дітей. Тому в реалізації права на освіту важливою є концепція освіти як процесу, що триває упродовж життя. Роль неперервного навчання є ключовою при вирішенні глобальних освітніх проблем та викликів.

Освіта дорослих – невід’ємна складова освіти впродовж життя. Загальноцивілізаційні зміни кінця XX – початку XXI століть, глобальне прискорення суспільного розвитку, збільшення тривалості життя суттєво посилили роль незалежної, самодостатньої особистості, яка має інтелект, волю, здатна діяти в динамічно змінюваному контексті, що загалом вимагають удосконалення системи освіти впродовж життя. Нині цей освітній напрям є загальновизнаною необхідністю, яку Європейський Союз розглядає як важливий елемент соціальної моделі сучасного суспільства.

Розвиток неперервної освіти, прагнення реалізувати її досягнення на практиці загострили у суспільстві проблему освіти взагалі й освіти дорослих зокрема. Відбулася радикальна зміна поглядів на цей освітній напрям та його роль у сучасному суспільстві. Соціально-економічну детермінованість розвитку освіти дорослих можна розкрити шляхом аналізу змін у сучасному суспільстві. Освіта дорослих - важливий чинник, складова та рушійна сила, що забезпечує ефективність її розвитку. Саме освіта дорослих може слугувати одним із засобів подолання соціальних та освітніх проблем, підґрунтям соціального та економічного прогресу.

Поєднанню і розвитку різних форм позашкільної освіти і просвіти дорослих у другій половині XIX століття сприяло зародження перших педагогічних ідей і теоретичних положень у сфері освіти дорослих. Виникнення педагогічних ідей у галузі загальної освіти дорослих у другій половині XIX століття пов’язане з економічним і соціальнополітичним розвитком країни. З одного боку, розвиток капіталістичного виробництва висував нові, вищі

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

вимоги до рівня грамотності, освіти і розвитку робітників. З іншої – зростання громадянської самосвідомості і політичної активності самих робітників зумовлювало їх прагнення до освіти. Основою для формування перших дидактичних ідей слугувала діяльність недільних загальноосвітніх шкіл для народу, виникнення яких пов'язане з іменами таких педагогів, як К.Д.Ушинський, В.І.Водовозов, Н.І.Пирогов, Н.А. Корф, В.Я.Стоюнін. Слід зазначити, що К. Д. Ушинський розглядав педагогіку як науку про виховання не лише дітей, але й дорослих людей. К. Д. Ушинський вперше у вітчизняній педагогіці висунув ідею про зв'язок навчання дорослих з їх трудовою діяльністю, вимагаючи давати знання, які допомогли б людям, що навчаються осмислити своє ремесло, рекомендуючи вчителям відвідувати майстерні, виробництва. Принцип розвиваючого навчання, що вже сформувався до цього часу в дитячій школі, К. Д. Ушинський переніс на освіту дорослих. [1].

Першим педагогом-просвітителем, який спеціально почав розробляти теорію позашкільної освіти, був С. П. Вахтеров. З часу видання у 1896 р. книги «Внешкольное образование народа», роботи «Сельские воскресные школы и повторительные классы» і до кінця свого життя В. П. Вахтеров здійснював теоретичну і практичну діяльність у сфері шкільної і позашкільної освіти дорослих. Значним діячем в галузі освіти і одним з перших теоретиків позашкільної освіти був В. І. Чарнолузський. Вирішення проблем навчання і освіти дорослого населення В. І. Чарнолузський пов'язував з демократизацією суспільного життя, зі встановленням недоторканості особи, свободи совісті, слова, друку, зборів, союзів. [2].

Великий внесок в теорію і практику самоосвіти дорослих вніс Н.А. Рубакін – письменник і вчений, талановитий популяризатор

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

науки, бібліограф, видатний громадський діяч в галузі народної просвіти, який займався пропагуванням книги. В післяреволюційний період, Є. М. Мединським була підготовлена «Энциклопедия внешкольного образования» [3]. Вже в ті роки Є. М. Мединський підкреслює, що в школи для дорослих не можна переносити досвід дитячих шкіл, не трансформувавши його з врахуванням віку.

Розвиваючи ідеї К. Д. Ушинського, педагоги (С. П. Вахтеров, Е.О.Вахтерова, Н.К.Крупська, Є.М. Мединський та ін.) закликали піклуватися про розумовий розвиток дорослого учня, обґрунтовували необхідність формування у нього вмінь порівнювати, аналізувати і узагальнювати явища навколишнього життя, критично оцінювати їх і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Становлення і розвиток системи освіти дорослих, широка і різнобічна практика в цій галузі в післяреволюційний період стали потужними стимулреакціями для розвитку спочатку теорії освіти і навчання дорослих (дидактики), а потім інтегральної науки андрагогіки.

Інтенсивний розвиток теорії і практики освіти дорослих почався після 1917 р. у Радянській Росії в зв'язку з ліквідацією масової неграмотності народу. Вже в першому документі щодо народної освіти – зверненні «От народного комиссара по просвещению» від 29 жовтня (11 листопада) 1917 р. А.В. Луначарський писав: «Школа для взрослых должна занять широкое место в общем плане народного обучения». [4]. Перший декрет радянського уряду «О ликвидации неграмотности среди населения РСФСР» (грудень 1919 р.), зобов'язував учитися всіх громадян у віці від 8 до 50 років. Декретом передбачалося залучення до цієї роботи не лише шкіл і вчителів, але і всіх грамотних. Гаслом цього часу було: «Грамотный, обучи

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

неграмотного». Урядовим декретом було створено добровільне товариство «Долой неграмотность»; проводилися з'їзди і конференції з питань освіти дорослих. По всій країні створювалися пункти ліквідації неграмотності, де проводилося навчання читанню і писемності. В період масової ліквідації неграмотності серед дорослого населення (1920–1940 рр.) широко використовувалися позашкільні форми набуття писемності. Це було, головним чином, індивідуальне навчання безграмотних дорослих вдома і на роботі, в малих групах і гуртках, що створюються в сільській місцевості в хатах-читальнях, міських клубах, бібліотеках, у військових частинах. За деякими даними, близько 70 % всіх дорослих, що навчилися грамоті в радянський період, навчилися читати і писати завдяки позашкільному навчанню [5].

У тісному зв'язку з розвитком освіти дорослих відбувалась розробка питань андрагогіки. Вже в 20-ті роки ХХ ст. цей термін використовувався в роботах відомого діяча і вченого-педагога у сфері освіти дорослих Є. М. Мединського.

Початок 20-х років ХХ ст. – період напружених творчих пошуків практичних шляхів реалізації нових принципів навчання дорослих. У цей період у вирішенні багатьох питань освіти помітну роль відігравали вказівки В. І. Леніна і педагогічні ідеї Н. К. Крупської. Слід відмітити ідею В. І. Леніна про політехнічну освіту дорослих. Політехнічна освіта повинна не лише розширювати загальнотехнічний світогляд учнів, але й допомагати вирішенню практичних завдань. У роботах Н. К. Крупської було висунуто завдання навчити дорослих продуктивно працювати, тобто раціонально організовувати розумову і фізичну працю, удосконалювати свою виробничу кваліфікацію. Розробляючи ідею політехнічної освіти дорослих, педагоги 20-х років ХХ ст. прагнули

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

зробити дорослу людину господарем виробництва, активним, ініціативним будівничим соціалістичного суспільства [6].

На початку 30-х років відбувається корінна перебудова школи дорослих, удосконалюються класноурочна система, методи навчання, створюються повноцінні програми і навчальні плани. Уніфікація шкіл дорослих за зразком масової дитячо-юнацької школи виявилася передчасною, оскільки потенційний контингент для цих шкіл був ще дуже великий. Проте зниження уваги держави до вечірніх шкіл в другій половині 30-х років XX ст. привело до того, що розвиток освіти дорослих в цей період звузився і наукові дослідження з проблем освіти дорослих практично припинились. Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. завдала страшної втрати народній освіті в цілому і освіті дорослих зокрема у 1943 р., в розпал війни, для них людей, які не встигли отримати освіти, були знову створені вечірні загальноосвітні, а в 1944 р. – заочні школи. Вони виконували головним чином компенсаторну функцію і до 1958 р. не були масовим каналом здобуття загальної освіти.

Недостатній рівень освіченості працюючої молоді і дорослих стає гальмом для розвитку науково-технічної революції в країні у післявоєнний період. У вирішенні завдань розвитку освіти дорослих безпосередню участь взяла Академія педагогічних наук РРФСР, у складі якої у 1960 р. був створений НДІ вечірніх (змінних) і заочних середніх загальноосвітніх шкіл. Це був перший у світі інститут, який почав систематично і планомірно займатися розробкою теоретичних основ освіти дорослих на міждисциплінарній основі.

На базі НДІ вечірніх (змінних) і заочних середніх шкіл АПН РРФСР в 1970 р. створюється НДІ загальної освіти дорослих АПН СРСР. У руслі загальної концепції безперервної освіти і у зв'язку з програмою ЮНЕСКО інститут приступає до дослідження питань

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

функціональної неграмотності дорослих, освіти дорослих в умовах переходу до ринкової економіки, «довічного» навчання в суспільстві, що змінюється.

Роль і функції освіти дорослих в Україні за останні півстоліття неодноразово змінювалися. У 1960-1970 рр. на перший план виступала компенсаторноадаптивна функція освіти, тобто функція надання допомоги дорослим в ліквідації недоліків, пов'язаних із старінням раніше набутих знань. У 1980-х рр. освіта дорослих набула інтегрального характеру у зв'язку із залученням широких мас до культури, з технічними і соціальними перетвореннями. З 1990-х рр. намітився новий підхід до освіти дорослих: з'явилося ставлення до освіти як можливості розширення сфери використання своїх здібностей у працевлаштуванні, в самоорганізації, в зміні професій з урахуванням запитів ринку праці і т. п.

Підсумовуючи, навчання впродовж цілого життя «від колиски до домовини» (from cradle to grave) – це філософія, концептуальна основа та організаційний принцип усіх форм навчання, що базується на інклюзивних, емансипативних, гуманістичних і демократичних цінностях. Освіта для дорослих, це соціальна норма, всеохоплююча і невід'ємна в баченні сучасного суспільства, заснованого на знаннях.

Список використаних джерел

1. Ушинский К. Д. Воскресные школы // Собр. соч. – М., 1953. – Т. 2. – С. 495 – 500
2. Основы андрагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И.А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П.Тонконогая и др.; Под ред. И.А. Колесниковой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 240 с.
3. Медынский Е.Н. Энциклопедия внешкольного образования. Т. 1 – Общая теория внешкольного образования. – М.; Л., 1925.

4. Луначарский А.В. От народного комиссара по просвещению // Народное просвещение. – 1918. – № 1 – 2. – С. 3 – 5.
5. Куманев Б.А., Райхштейн С. Чудо, которое свершилось // Народное образование. – 1970. – №7. – С. 92 – 95.
6. Основы андрагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И.А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П.Тонконогая и др.; Под ред. И.А. Колесниковой. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 240 с.

Шмаленко Юлія Іванівна

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат політичних наук, доцент

ПРОПАГАНДА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В МЕРЕЖЕВОМУ ОН-ЛАЙН ПРОСТОРІ

Як відомо, термін «інформаційна війна» вперше з'явився під час холодної війни – протистояння між Радянським Союзом та країнами Західної Європи та США у 1970-х роках. Інформаційні війни ХХ ст. в якості базових інструментів роботи використовували як традиційні медіа, що було напрацьовано у попередні часи (друк, преса, радіо), так і нові: кіно, телебачення, Інтернет. Ці комунікаційні інструменти суттєво підвищили ефективність інформаційно-комунікаційної діяльності в рамках військових конфліктів. А два з них – телебачення та Інтернет перетворилися, відповідно, на четверту та п'яту глобальні мас-медіа технології [1, с. 43]. Інформаційна війна в Інтернеті є новим центром дослідження інформаційної війни. Доступ людей до Інтернету та вплив на нього відрізняються від їхньої взаємодії з телебаченням, а це означає, що теорії телевізійної пропаганди не обов'язково застосовуються. Внесок в інтернет-пропаганду може сприяти іншим механізмам

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

інформаційної війни, невідомим в рамках нерозвиненості концепції. Основна проблема в дослідженні інформаційної війни полягає в тому, що немає спільного розуміння цієї концепції. Інформаційну війну також називають психологічною війною, війною зі зв'язків з громадськістю, Web War, Cyberwar, Netwar, Informational Warfare і Media War. Основною складовою інформаційної війни є інформаційна зброя. Наступальна інформаційна зброя може певним чином виміряти потенціал агресивності, якщо визначити кількість інформації, яка транслюється від одного учасника інформаційного протистояння до іншого [2, с. 4].

Важливе значення мають наукові розробки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та теорії та методології ведення інформаційних війн, які системно досліджувалися західними та вітчизняними дослідниками. Г.Д.Лассуел у роботі «Техніка пропаганди у світовій війні» вперше описав інформаційно-психологічну сферу війни. Пропаганда розглядалася вченим як особливий вид зброї, що впливає на моральний стан ворога [3, с. 38].

Канадський соціолог Г.М.Мак-Люен досліджував роль і значення медіа в сучасному світі та історичній ретроспективі, здійснивши класифікацію історію розвитку людства в залежності від типів медіа, якими воно володіло у певний час, та запровадивши класифікацію медіа за функціями та можливостями на «гарячі» (інформативні) та «холодні» (емоційні). Основними ознаками сучасності є «електронне суспільство» та «глобальне село». «Глобальне село» – це сучасний світ, який завдяки цифровим технологіям знаходиться в єдиному інформаційному полі. [4, с.138].

Український дослідник В.Зеленін до одного з різновидів кібервійни відносить пропаганду, як поширення звернень, що закликають до певних дій, або розміщення відповідної інформації на

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

чужих інтернет- майданчиках [5, с.38]. Професійна пропаганда, в форматі інформаційної війни, визначається як практика застосування спеціальних форматів, видів, засобів, каналів та технологій соціально-психологічного впливу для перебудови чи укріплення існуючої системи суспільно-політичних поглядів, світогляду людей [5, с.34].

Велике значення має розуміння інформаційної війни в контексті акценту на пропаганді в ЗМІ. Хоча існують певні академічні традиції у вивченні телевізійних інформаційних воєн з точки зору пропаганди, інтернет-орієнтовані інформаційні війни зараз не настільки зрозумілі. Одні дослідники стверджують, що це надає нові можливості для пропаганди, інші вважають, що це більше залежить від соціальної участі та свободи слова. Академічні зусилля тільки починають розвиватися в цьому напрямку, тоді як соціальні зусилля реагують набагато швидше.

Однією з особливостей світу, в якому ми живемо, є схильність до недовіри та скептицизму. Однак є великий парадокс: водночас, коли довіра до урядів мінімальна, наша довіра до певних повідомлень з Інтернету повна. Саме це Мойзес Наїм вважає парадоксом довіри. Ми віримо не в уряд чи експертів, а в анонімні повідомлення, які з'являються у Facebook, Twitter чи WhatsApp.

Люди довіряють тому, що звучить добре, але довіра дозволяє маніпулювати. Це відкриває шлях до зростання кампаній дезінформації, які не генеруються випадковим чином, але узгоджуються з ідентифікованими вразливими місцями, виявленими за допомогою слідів, які ми залишаємо в Інтернеті. Варіант цих кампаній може відбуватися, коли людей ведуть до все більшого роздратування через те, чого вони вже бояться або ненавидять з самого початку [6].

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

У інформаційній війні через вторгнення в Україну деякі з офіційних звітів країни поширювали історії із сумнівною правдивістю, поширюючи анекдоти, захоплюючи рахунки на місцях і навіть деяку неперевірену інформацію, яка пізніше виявилася неправдивою, у швидкому змішуванні фактів і міф. Українська онлайн-пропаганда в основному зосереджена на її героях і мучениках, персонажах, які допомагають драматизувати історії про українську силу духу та російську агресію [7].

Український уряд створив волонтерську структуру для «розповсюдження правди» про політичну кризу. Росіяни також створили деякі інституції, щоб відстежувати громадську думку в Інтернеті та спрямовувати її в «правильному» напрямку, наприклад Роспоребнадзор.

Російська пропаганда масово використовує соціальні мережі. Помічено багато підозрілих облікових записів TikTok, що папузно відтворюють російську ідеологію або одобрюють російську агресію на мовах Південно-Східної Азії, таких як малайська та індонезійська.

Значна кількість облікових записів Twitter оживала для голосування ООН щодо російського вторгнення в Україну, частково викликана, «платою за залучення» групами облікових записів, які масово здійснювали ретвіти за плату.

Великий успіх Зеленського в інформаційній війні, безсумнівно, полягає у тому, щоб викласти конфлікт як конфлікт Росії проти не лише України, а й Заходу. Це допомогло йому завоювати низку шанувальників у Європі та Північній Америці, як серед політиків, так і серед звичайних виборців [8].

Інформаційна війна є соціальним конфліктом, де люди намагаються вирішити свої проблеми, нападаючи на інших. Чим більший масштаб цього явища, тим більша його актуальність. Його

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

специфіка заснована на його комунікативному характері, який здійснюється шляхом обміну інформацією з іншими, починаючи від діалогу з другом і закінчуючи великими новинами. Інформаційна війна – це міжгруповий соціальний конфлікт у формі спілкування в інформаційному просторі. Інформаційний простір є допоміжним поняттям, під яким розуміється сфера циркуляції інформації в цілому. Його можна вказати для доменів, таких як телебачення, академічні дебати або Інтернет. Конфліктні структурні та динамічні особливості інформаційної війни в Інтернеті мають місце у випадку онлайн-дискусії щодо політичної кризи в Україні. Значна кількість конфліктних повідомлень в Інтернеті містить специфічні маркери конфліктної природи. Це доводить, що Інтернет-медіа-війна це комунікаційний соціальний конфлікт.

Список використаних джерел

1. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
2. Бучин М., Курус Ю., Інформаційна війна та її особливості на сучасному етапі. *Гуманітарні візії*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. Том 4. № 2. С. 1-6.
3. Lasswell H. D. Propaganda technique in the World War. New York: Peter Smith, 1938. 233 pages.
4. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги. Київ: Ніка-Центр, 2001. 464 с.
5. Зеленін В.В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни. Вінниця: Віндрук, 2014. 384 с. 152, с.35
6. Samuel Morales. Information warfare: feed information with disinformation. 08/11/2019. URL: <https://global-strategy.org/information-warfare-feed-information-with-disinformation/>
7. Stuart A. Thompson, Davey Alba. Fact and Mythmaking Blend in Ukraine's Information War. March 3, 2022. URL:

<https://www.nytimes.com/2022/03/03/technology/ukraine-war-misinfo.html>

8. Carl Miller. Who's Behind #IStandWithPutin?. APRIL 5, 2022. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/04/russian-propaganda-zelensky-information-war/629475/>

9. Words and Wars: Ukraine facing Kremlin propaganda. – К.: KIC, 2017. – 124 p.

Ярова Ліліана Вікторівна

завідувач кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор політичних наук, професор

ЄДНАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Україна за короткий історичний період своєї незалежності пройшла та продовжує проходити доволі важкий шлях структурних перебудов як на рівні держави, так і на рівні соціуму.

В один з поворотних моментів Другої Світової війни хтось звернувся із запитанням до Уїнстона Черчіля: «А чи не означає, що ця битва є початком кінця?» І він дав блискавичну відповідь: «Ні, але це може бути кінцем початку». Історія людства так чи інакше постійно пов'язана з війною. Держава та війна пліч-о-пліч крокують століттями та продукують один одного, відповідно класичному висловлюванню Чарльза Тілі.

Війна, як соціальне явище, має дві діалектично пов'язані сторони: соціально-політичну і військово-технічну. І якщо перша означає, хто і в ім'я чого веде військові дії, то друга відображає ті матеріальні та людські ресурси, які використовуються у війні. Внутрішній зміст війни залишається незмінним: при всій різноманітності теорій походження війни, вона була й буде

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

боротьбою за зміну і перерозподіл соціальних ролей в ході розвитку суспільства.

Причини війни різні: від економічних до космічних. П.Сорокін звернув свою увагу на соціальні причини як найбільш ймовірні. Неприйняття соціально-культурних цінностей однієї країни іншою спричиняє конфлікти, а як наслідок воєнні сутички. Війна зберегла незмінною і свою сутність: виявлення волі, що спрямовує зусилля шляхом саме збройної боротьби. Потрібно відзначити, що завдання протиборчих сторін у більшості випадків полягало не тільки в тому, щоб просто фізично ліквідувати ворога в ході збройної боротьби, а й у знищенні противника саме як претендента на роль, яку хоче виконувати переможець. Саме за допомогою збройного протистояння вирішується місце жертви та переможця. З точки зору соціології, в якості необхідної умови виникнення війни виступає чинник справедливості. Під ним розуміється неможливість мирного співробітництва суб'єктів соціальних відносин у колишніх ролях, у зв'язку зі змінами у світовому співтоваристві. З точки ж зору політології, війна обов'язково виникає тоді, коли конкуруючі держави приходять до усвідомлення, що інша сторона стала надто слабкою, або, навпаки, - занадто сильною.

Німецький філософ Хаймо Хофмайстер побачив у війні феномен життя. Життя саме в єдності. Єдність — поняття, що має декілька значень, а саме - тісний зв'язок, згуртованість, цілісність, неподільність; поєднання в одному цілому, нерозривність зв'язку; схожість, цілковита подібність; спільність чого-небудь, зосередженість чогось в одному місці. Фундаментом для національної єдності мають стати демократичні цінності з візією спільного майбутнього.

Сучасна війна несе у собі як позитивні, так і негативні наслідки. Для українців вона є засобом зближення, формування єдності. В модерному суспільстві українці на власні очі спостерігають процес творення «єдиної країни», подолання невизначеності національної самосвідомості. Війна змусила свідомих, небайдужих людей залишати своє буденне життя і йти на поле бою, захищати свою батьківщину. Шкода, що українці єднаються та усвідомлюють свою національну самосвідомість лише після численних втрат своїх рідних. Але, не зважаючи ні на що, для українців перемога уособлюватиме процес завершення формування національної самосвідомості.

Група Рейтинг 12-13 березня 2022 року провела четверте загальнонаціональне опитування українців в умовах війни. Аудиторія опитування: населення України віком від 18 років і старше з усіх областей, крім тимчасово окупованої території Криму та Донбасу. Вибірка репрезентативна за віком, статтю і типом поселення. Вибіркова сукупність: 1200 респондентів. Метод опитування: САТІ (Computer Assisted Telephone Interviews – телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера). Помилка репрезентативності дослідження з довірчою ймовірністю 0,95: не більше 2,8%. Незважаючи на повномасштабну війну з РФ, 76% опитаних українців вважають, що справи в Україні рухаються у правильному напрямку. Це найвищий показник за всю історію замірів. Лише 15% українців вважають, що справи рухаються в неправильному напрямку. Лише 10% респондентів не змогли оцінити. Слід відзначити, що в усіх регіонах та серед вікових груп домінує оцінка напрямку як правильного. 56% вважають, що головна мета вторгнення росії – це повне знищення українського народу, і ця думка домінує в усіх регіонах України. Ще половина вважає, що ціль

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

нападу – окупація України і приєднання до росії. Тільки 15-17% вважають, що росія переслідує мету - змінити політичний курс України чи запобігти розміщенню баз НАТО, 10% вважають, що мотивом є знищення військової інфраструктури, 5% – провокування НАТО на війну. Але тих, хто вважає, що вторгнення Росії мало за мету захист російськомовних - лише 2%. Реальним шляхом завершення війни більшість бачить пошук компромісів на переговорах із залученням інших країн (64%). Водночас майже третина респондентів вважає, що варто відмовитися від переговорів і воювати до звільнення усіх територій. І лише 1% опитаних вважає, що варто погодитись на більшість вимог РФ. Половина опитаних українців оцінюють ймовірність того, що росія здійснить військовий напад на одну з країн Європи як високу (25%) або середню (26%). Лише 22% взагалі відкидають таку ймовірність, це передусім старші люди. Поряд із цим, підтримка вступу України до НАТО за останні два тижні дещо скоротилась з рекордних 76% до 72%. Основна причина – відсутність рішення про закриття неба над Україною, якого вимагають майже 90% українців.

Соціологи зазначають, що в період війни значно зросла самооцінка населення. Тепер Україну порівняно з країнами Європи та бачать серед “лідерів” (34%) і “середнячків” (42%), тоді як ще два місяці тому бачили серед “аутсайдерів”. Водночас 63% опитаних бачать Україну в “лідерах” серед країн колишнього СРСР, тоді як ще два місяці тому бачили переважно серед “середнячків”. Абсолютна більшість підтримують ініціативу надання містам статусу міста-героя (93%) та перейменування вулиць на честь героїв, які зараз боронять Україну (92%). В усіх регіонах максимальна підтримка такої ініціативи, здається це унікальний шанс творити нову історію через нових героїв, які об’єднують націю.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Таким чином, перед українськими соціологами сучасність поставила нагальне завдання – активізувати дослідження у галузі соціології війни, розбудовуючи її методологічну і методичну базу, категоріальний апарат тощо. Це дозволить вирішити численні теоретичні та практичні завдання, пов'язані з визначенням закономірностей війни, розкриттям її сутності, рис, трансформації цілей, масштабів, характеру і засобів збройної боротьби, людського чиннику, наслідків воєнних дій для конкретної країни та людства в цілому.

Яценко Микола Анатолійович

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат соціологічних наук, доцент

ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В соціологічному дискурсі інтерес до явища цифрової нерівності виникає з популяризацією наприкінці ХХ століття теорій інформаційного суспільства. Концепція інформаційного суспільства пов'язана з визначенням нового стану соціокультурної реальності як такої, де основним фактором структурування є комп'ютерно-інформаційні технології, їх доступність і можливості бути ресурсом для капіталізації як на організаційному рівні так і на особистісному.

Сам термін «інформаційне суспільство» в 60-х роках ХХ століття активно використовувався в науковому дискурсі переважно таких країн як США та Японія. Японський соціолог Й. Масуда визначав інформаційне суспільство як новий етап суспільного розвитку, де інформація стає головним економічним ресурсом, а

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

інформаційно-комунікаційні технології стають основним засобом підвищення конкурентоспроможності виробництва і як наслідок усієї держави. Інформація стає предметом масового споживання, з'являються нові критерії оцінки суспільного розвитку такі як: кількість комп'ютерів, мобільних телефонів; поступово починають вироблятися правові засади функціонування інформаційного суспільства.

Значний вклад в концептуалізацію теорій інформаційного суспільства запропонував американський соціолог та економіст Пітер Друкер в концепції «суспільства знання». За думкою П. Друкера сучасна епоха – це епоха радикальних змін капіталістичного ладу в бік суспільства, що засноване на знаннях. На нашу думку доцільно було б окреслити змістовні межі терміну «знання» в контексті теорії. Сам вчений пише про спеціальні і прикладні знання, зокрема знання науково-технологічного характеру, які людина може застосувати для вирішення конкретної актуальної проблеми. П. Друкер виділяє три етапи зміни ролі знання в суспільстві:

- перший етап характеризується застосуванням знання для організації промислового виробництва;
- другий етап характеризується застосуванням знання для організації трудової діяльності. Як приклад вчений приводить діяльність американського інженера Фредеріка Тейлора з його інноваційною схемою наукової організації виробництва;
- третій етап (сучасний) характеризується тим, що «знання тепер використовується для виробництва знання» і тому є вирішальним фактором соціально-економічного розвитку та політичного устрою.

В кінці ХХ століття науковці відмічають формування інтегрованої інформаційної системи на основі принципу

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

технологічної конвергенції, тобто злиття телекомунікаційної, комп'ютерно-електронної та аудіо-візуальної техніки. Значний вклад в концептуалізацію поняття інформаційного суспільства на даному щаблі суспільного розвитку вносять праці відомого іспанського соціолога Мануеля Кастельса. За думкою Кастельса перехід від індустріального устрою суспільства, де основним джерелом продуктивності є впровадження нових джерел енергії до інформаційного режиму, де «джерело продуктивності лежить в технології генерації знання, обробки інформації та передачі символів» є передумовою створення нового виду соціальної системи - «мережевого суспільства». Мережеве суспільство складається з «мережі виробництва влади і досвіду, які створюють культуру віртуальності в глобальних потоках, що виходять за межі часу і простору» [1].

Здатність мереж виходити за межі часу і простору, порівняно з іншими способами організації, посилює соціальну нерівність, оскільки не всі суб'єкти взаємодії мають доступ до цих мереж та відповідні компетенції для повноцінної комунікації.

З точки зору цієї позиції можемо зробити висновок, що швидкоплинні соціоструктурні та культурні зміни створюють підґрунтя для формування нових класоутворюючих факторів. Для фіксації нових стратифікаційних ресурсів, які формують соціальну структуру інформаційного суспільства, звернемо свою увагу до поняття, яке досить вагоме для сучасного соціологічного дискурсу – це капітал. Цей концепт є актуальним з позиції визначення цифрового капіталу особистості, оскільки саме він стає ресурсом для формування статусної позиції в інформаційному суспільстві.

П. Бурдье, як представник ресурсного підходу до аналізу соціальної структури, основою стратифікації вважає нерівномірний

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

розподіл ресурсів та капіталів в полях. Можна визначити цифровий капітал як змістовний елемент культурного капіталу особистості інформаційного суспільства, оскільки він передбачає можливість застосовувати, навчатися і формувати цифрові навички та компетенції. До цифрового капіталу можна також віднести вміння доцільно/раціонально використовувати Інтернет-простір для професійної та особистісної самореалізації і формувати освітні стратегії поведінки в мережі Інтернет. З цієї точки зору треба зазначити, що володіння цими компетенціями на високому рівні є запорукою набуття індивідом високого соціального статусу в умовах інформаційного суспільства.

Покоління, яке народилося в столітті цифрових технологій стає агентами соціокультурних змін, змінюючи реальність за своїми уподобаннями, ціннісними орієнтаціями і уявленнями про життя. «Наша економіка, політика, культура і навіть сімейне життя зміняться і будуть підпорядковані їх бажанням», - впевнено заявляють Джон Палфрі і Урс Гассер [2].

В дискурсі соціологічного знання цифрова нерівність розглядається як розрив між соціальними агентами в можливостях доступу до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективного використання з метою економічного зростання та розвитку (капіталізація культурного капіталу). Цифрова нерівність зумовлена асиметричністю наукових, соціально-економічних, інституціональних і технологічних досягнень як на рівні окремої держави, так і в глобальному масштабі. Високий рівень цифрової нерівності призводить до поглиблення та загострення внутрішньодержавних та світових дисбалансів.

Список використаних джерел

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

1. Штанько В. І. Віртуалізація і мережева реальність: проблеми і соціальні наслідки / В. І. Штанько // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – 2017. – № 52. – С. 94-99.

2. Palfrey John, Gasser Urs. Born Digital. Understanding the first generation of digital natives. N.Y., 2008. 375 p.

II СЕКЦІЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ І ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Бородай Анжеліка Едуардівна

студентка 4 курсу Маріупольського державного університету

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Зараз ми проживаємо у тотальній діджиталізації та розвитку інформаційних технологій, де все більш важливого значення набуває інформація. В наш час, коли життя без зв'язку здається неможливим, коли весь світ перетворився на одну глобальну мережу та коли Інтернет дає нескінченність можливостей, важливо пам'ятати про безпеку та дбати про свій захист у мережі, щоб не виникало проблем. Тому що саме через Всесвітню мережу черпаємо інформацію для навчання, шукаємо розваги, купуємо різноманітні товари, оплачуємо безліч послуг та ділимося майже всіма аспектами свого життя.

За законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», кіберзлочин – це суспільно небезпечне винне діяння в кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України. У Кримінальному кодексі України ці злочини закріплено в розд. 16 «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» [1]. У сфері інформаційних технологій можна визначити, що ситуація з кіберзлочинністю набуває все більшої загрози для суспільства.

Питання кіберзлочинності є надзвичайно важливим на державному рівні. Найчастіше під ударами кібератак опиняються об'єкти критичної інфраструктури: енергетичні об'єкти, транспорт та банківський сектор. У 2017 році в Україні відбулася масштабна атака вірусом Petya: були уражені енергетичні компанії, українські банки, аеропорт «Бориспіль», аеропорт Харкова, Чорнобильська АЕС, урядові сайти, київський метрополітен тощо. Такого безпрецедентного масштабного вторгнення в сервери вітчизняних компаній наша країна ще не зазнавала. За даними експертів Міжнародного валютного фонду, економічні втрати від атаки вірусу Petya становили майже 850 млн доларів. Водночас заяви постраждалих компаній до кіберполіції про втрату даних часто залишались без відповіді, адже знайти та притягти до відповідальності зловмисника в цьому разі виявилось неможливо [2].

Організована злочинність дедалі частіше використовує Інтернет з метою приховання своєї діяльності. Зараз нікого не здивує існуванням мережі Darknet, за допомогою якої злочинці фактично створили чорний ринок для збуту наркотиків, зброї, крадених товарів тощо. Завдяки технологіям, які забезпечують мережеву анонімність, ця частина Інтернету залишається абсолютно

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

безконтрольною, а тому безпечною для діяльності різноманітних злочинних угруповань.

Основними види таких злочинів перш за все є: незаконний доступ, незаконне перехоплення, втручання у дані, зловживання пристроями, шахрайство, пов'язане із комп'ютерами, правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією тощо. Кібершахраї використовують старі схеми обману довірливих громадян, яким повідомляють, що їхні знайомі потрапили до халепи й терміново необхідні гроші, щоб їм допомогти. Теж досить часто кіберзлочинці протиправно отримують доступ до особистої переписки, фото або відео, а потім за доступ чи видалення вимагають гроші. Нерідко кіберзлочиною є також цифрове піратство, тобто встановлення та користування неліцензійного програмного забезпечення, завантаження та перегляд фільмів і серіалів із піратських сайтів. Традиційно популярним методом кібершахрайських дій є створення фальшивих сайтів відомих інтернет-магазинів, брендів, фінансових установ, де користувачі через заповнення певних форм повідомляють свої персональні дані та паролі від банківських карток. Наприклад, тепер на тлі інтересу довкола криптовалютного ринку мають попит фальшиві сайти купівлі-продажу й обміну криптовалют.

У зв'язку з вищесказаним, не варто забувати про власну інформаційну безпеку. Перше і головне правило – відповідально ставитися до публікації і передачі будь-яких персональних даних: ім'я та прізвище, дата та місце народження, сімейний стан, паспортні дані, професія тощо. Разом із тим, паролі та аккаунти не являються персональними даними, адже не несуть ніякої конкретної інформації про особу. Але можуть бути використані у скоєнні віртуальних злочинів. Також експерти радять видаляти геолокації з ваших

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

особистих постів задля забезпечення власного захисту. Прикріпляти до свого персонального, а тим паче до бізнес-аккаунту, мобільний номер телефону – звичайна практика, досить зручна та розповсюджена. Проте, і тут є певні небезпеки, адже номер телефону може посприяти злому персональної сторінки для використання облікового запису. Не варто ділитися фотографіями своїх посадкових талонів в аеропорту, світлинами паспорту чи водійських прав. Нікому не передавайте ваші паролі від облікових записів. Безкоштовні мережі в кафе чи кінотеатрах є чудовою можливістю для зловмисників. Програми, які дозволяють слідкувати за вами, є у вільному доступі. Тож важливі операції краще проводити лише за перевіреного з'єднання з Інтернетом. Не варто скачувати додатки із неперевірених джерел, якщо скачувати програми із сумнівних джерел – ми самі наражаємось на небезпеку. Завжди перевіряйте правильність адреси веб-сайтів, на яких ви виконуєте якісь фінансові операції або вводите конфіденційну інформацію. Дотримання даних правил допоможе уникнути або мінімізувати можливість бути об'єктом уваги кіберзлочинності [3].

Можна зробити висновок, що кіберзлочинність на сьогодні становить безпеку не тільки для держави, а й для суспільства. Вирішення цієї проблеми потребує більше фахівців зі спеціальних знань та сучасних методів виявлення комп'ютерних злочинів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Гуцалюк М. Інтернет: протидія кримінальним проявам та боротьба зі злочинністю. URL: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=10&d=500>.
3. Кавуненко Т. Безпека в Інтернеті: як захистити себе і не стати жертвою зловмисників? URL:

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

<https://agentyzmin.org.ua/news/bezpeka-v-interneti-iaak-zakhystyty-sebe-i-ne-staty-zhertvoiu-zlovmysnykiv/>.

Євченко Роман Ігорович

аспірант кафедри політичних наук і права ДЗ
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»

ФЕНОМЕН ЛОБІЗМУ В ПРОЦЕСАХ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Для розуміння функціонування розвинених демократій та шляхів врегулювання політичних конфліктів залишається вирішальним розуміння систем груп інтересів та нормативно-правового регулювання їх діяльності, але для академічних досліджень в політичній науці ця тема поки що залишається нішевою. Вивчення політики груп інтересів – тобто організації, агрегації, артикуляції та посередництва суспільних інтересів, які прагнуть формувати державну політику – є відносно невеликою галуззю політології. Тим не менш, протягом останніх п'ятнадцяти років академічний інтерес до цієї тематики зростає, на що вказує стан сучасної літератури, в Україні, зокрема – це публікації В. Нестеровича, М. Недюхи, М. Федоріна, М. Росенко, присвячені аналізу нормативно-правового регулювання лобізму в країнах розвиненої демократії [1; 2; 3]; І. Слюсаренко, який досліджує етнічні «найсистемні та найпотужніші» лобі в Україні, що здійснюється в межах «публічної дипломатії» [4]; публікації «українців за кордоном» - Т. Кузьо та О. Дейчаківського щодо дієздатності «українського лобі в США» [19]. Звичайно, що західна література з цього питання є більш предметною, містить емпіричні якісні та

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

кількісні дослідження лобізму, адже і сам феномен лобізму є більш розвинутим. Зокрема, значимими є дослідження М. Аткинсона та В. Коулмана [5], В. Брауна [12], П. Стача і Й. Беркхаута [7; 8], Ф. Баумгартнера та Б. Ліча [7], Дж. Бейєрса, Р. Айзінга та В. Мелоні [10], Д. Остіна-Сміта, Д. та Дж. Райта [6], Д. Хакера, П. Пірсона та К. Телена [18], Дж. Беррі [9]. Окремо слід назвати тих дослідників, які визначають особливості лобістської діяльності при інститутах ЄС: Д. Коена та А. Кацайтиса [13], П. Боуена [11], І. Де Брюйкера [15], А. Дюра, П. Бернхагена, Д. Маршалла [16; 17], К. Кромбеца [14].

Сучасна складна система багаторівневого управління сприяла як горизонтальній сегментації, так і розпорошенню потенціалу формування політики на різних рівнях. На думку дослідників, за останні 50 років відбувся фактичний занепад партійного розвитку (особливо масових партій), та заміна партій функціональними лобістськими групами, як менш чисельними, більш кулуарними, гнучкими, зданими та технічної мобілізації населення шляхом організації локальної виборчої політики. Наприклад, у відповідь на розпорошення та розподіл політичної компетенції між європейськими та національними інституціями, національні групи інтересів, які традиційно діяли на національних аренах, розширили свій вплив за межі національних кордонів [13]. Цей процес збільшив кількість точок доступу та каналів, за допомогою яких можна вирішувати політичні конфлікти, уникаючи формалізованих деліберативних процесів, максимально використовуючи латентні механізми порозуміння або тиску з боку групи інтересів як суб'єкта, ознаками якого є: 1) *організованість* (як консолідована здатність впливати на результати політики), 2) *орієнтація на досягнення політичних інтересів* (системна діяльність в сфері політичної адвокації, тобто створення політичного представництва та

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

просування державної політики в певному напрямку) та 3) *неформальність* (латентність, відсутність прямого відношення до державних посад чи публічної політичної діяльності) і 4) *мінімальна інституціоналізація*. Дослідники звертають увагу на втрату значимості формального статусу публічного актора на користь «репутаційної ваги» актора, що є очевидною ознакою тривалої інституційної кризи.

Більшість дослідників лобістської діяльності розглядають її в контексті теорії «обміну» і виходять з того, що державні інститути або наддержавні інститути подібні Європейській Комісії в ЄС, вимагають різного типу інформації або досвіду, яку надають різні типи груп інтересів (тиску), і яка є необхідною для вироблення політики, в обмін на певні вигоди, преференції чи гарантії, або доступ до деліберативних процедур прийняття владних рішень, що є формою нівеляції потенційних політичних конфліктів на пізніших стадіях [8]. Надані вигоди можуть бути: 1) прямими, як у випадку впливу політики; або 2) непрямыми, як у випадку обміну інформацією про політику. На думку Д. Коена та А. Кацайтиса існує пряма кореляція між зростаючими інформаційними запитами процесу політики ЄС та зростанням груп інтересів [13], як і пряма кореляція між «слабкою державою» та її нижчими рівнями управління з посиленням впливом мережевої структури, яку формують бізнес-асоціації, консультативні структури при генеральних директорах, як елементи «технічної експертизи» та неурядові організації, групи інтересів в органах влади, як елементи «політичної експертизи», які надають релевантну та надійну інформацію, формують унікальні кластери груп інтересів у різних сферах політики.

Відтак формування політики з мінімальними ризиками конфліктності – це більше, ніж обмін ресурсами, і для того, щоб центральний орган влади залишався відповідним політичним інститутом, а не просто квазірегулюючою установою, йому необхідно підтримувати легітимність як «результативних», так і «введених» даних. Легітимність «введених даних» пов'язана з рівнем громадського консенсусу та реалізованої громадської участі в політиці, вимагає досвіду, пов'язаного з реалізацією процедури консультації з громадськістю та отриманням консолідованого, підтриманого громадською думкою рішення. Легітимність політичного рішення пов'язана з якістю політики і вимагає «технічної» експертизи з боку професійних асоціацій, яку забезпечують дві процедури: консультації та спільного рішення. Лобіювання моделюється як гра передачі стратегічної інформації від поінформованого лобіста до необізнаних політиків, обговорення наборів пропозицій, які можуть бути прийняті в рамках обох процедур на основі економічної ефективності, і визначає оптимальні стратегії залучення політиків з близькими уподобаннями на етапі голосування.

Список використаних джерел

1. Недюха М., Федорін М. Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність і засоби впливу. Віче. 2010. № 3. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/1857/>

2. Нестерович В. Ф. Конституційно-правове регулювання інституту лобіювання у Європейському Союзі. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2011. № 2. С. 27-39.

3. Росенко М.І. Лобізм і його роль в діяльності сучасних парламентів. шляхи удосконалення регламентації діяльності лобістів в парламенті України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=214>

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

4. Слюсаренко І. Нові акценти зовнішньої політики України: інформаційно-комунікаційний аспект. Персонал: журнал інтелектуальної еліти. 2005. №11. URL: <http://personal.in.ua/article.php?ida=157>
5. Atkinson, M., Coleman, W. D. Strong States and Weak States: Sectoral Policy Networks in Advanced Capitalist Democracies'. *British Journal of Political Science*. 1989. Vol. 19, Is. 1. P. 47–67.
6. Austen-Smith, D., Wright J.R. Competitive Lobbying for a Legislator's Vote. *Social Choice and Welfare*. 1992/ Vol. 9, Is. 3. P. 229–257.
7. Baumgartner, F.R., Leech B.L. Interest Niches and Policy Bandwagons: Patterns of Interest Group Involvement in National Politics. *The Journal of Politics*. 2001. Vol. 63, Is. 4. P. 1191–1213.
8. Berkhout, J. Why Interest Organizations Do What They Do: Assessing the Explanatory Potential of 'Exchange' Approaches. *Interest Groups & Advocacy*. 2013. Vol. 2, Is. 2. P. 227–250. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/iga.2013.6>
9. Berry, J.M. *The New Liberalism: The Rising Power of Citizen Groups*. Washington, D.C.: Brookings Institution. 1999. 220 p.
10. Beyers J., Eising R., Maloney W. Researching Interest Group Politics in Europe and Elsewhere: Much We Study, Little We Know? *West European Politics*. 2008. Vol. 31, Is. 6. P. 1103–1128 URL: <https://doi.org/10.1080/01402380802370443>
11. Bouwen, P. Exchanging Access Goods for Access: A Comparative Study of Business Lobbying in the European Union Institutions. *European Journal of Political Research*. 2004. Vol. 43, Is. 3. P. 337–369.
12. Browne, W.P. Organized Interests and Their Issue Niches: A Search for Pluralism in a Policy Domain. *The Journal of Politics*. 1990. Vol. 52, Is. 2. P. 477–509.
13. Coen D., Katsaitis A. Chameleon pluralism in the EU: an empirical study of the European Commission interest group density and diversity across policy domains. *Journal of European Public Policy*. 2013. Vol. 20, Is. 8. P. 1104–1119
14. Crombez, C. Information, lobbying and the legislative process in the European Union. *European Union Politics*. 2002. Vol. 3, Is. 1. P. 7–32

URL:<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.952.7927&rep=rep1&type=pdf>

15. De Bruycker, I. Power and Position: Which EU Party Groups Do Lobbyists Prioritize and Why? *Party Politics*. 2016. Vol. 22, Is. 4. P. 552–562. URL:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1354068816642803>

16. Dür A., Mateo G. *Insiders Versus Outsiders: Interest Group Politics in Multilevel Europe*. Oxford: Oxford University Press. 2016. 270 p.

17. Dür, A., P. Bernhagen, D. Marshall. Interest Group Success in the European Union: When (and Why) Does Business Lose? *Comparative Political Studies*. 2015. Vol. 4, Is. 8. P. 951–983. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010414014565890>

18. Hacker, J.S., Pierson P., Thelen K. Drift and Conversion: Hidden Faces of Institutional Change. In *Advances in Comparative-Historical Analysis*, ed. J. Mahoney and K. Thelen. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. P.180–208.

19. Kuzio T. Deychakivsky O. Who is working in America on Ukraine. The Ukrainian Weekly. 2005, № 38. 18 September. P.8. URL: https://www.ukrweekly.com/archive/2005/The_Ukrainian_Weekly_2005-38.pdf

Ленгіна Мирослава Володимирівна

студентка 4 курсу, факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Каретна Ольга Олександрівна** – доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат політичних наук, доцент

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ:

САМОГУБСТВО ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Період дорослішання проходить через різні психологічні та соціологічні етапи. На цьому етапі соціалізації діти зустрічаються із різними труднощами. Вони пов'язані із формуванням власної

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

ідентичності, активним фізичним та гормональним розвитком, стосунками із родиною, оточенням, надійністю соціальних контактів та іншими факторами.

Діти та підлітки можуть здійснювати самогубство із різних причин: проблеми у родинному колі, психологічні та адиктивні розлади, булінг, невдале закохання та інше. Неможливо виокремити одну головну причину. Частіше суїцид здійснюється через комплекс факторів, які були взаємопов'язаними та негативно впливали на всі сфери життя дитини.

Із розвитком мережі Інтернет, а також її доступу, діти та підлітки починають її використовувати як для розважальних, так і для освітніх цілей. Одним із негативних наслідків використання мережі Інтернет стало поява деструктивних феноменів у цифровому просторі. Зокрема, це стосується кібербулінг та кіберсуїциду. Бугайова визначає кіберсуїцид як різновид групового або індивідуального самогубства, скоєного в результаті використання інтернет-ресурсів. Класифікацію кіберсуїциду було проведено у 2011 році і вона весь час поповнюється

Комунікативний кіберсуїцид (мережеве спілкування суїцидально налаштованих осіб, раніше не знайомих між собою, які об'єднуються з метою здійснення колективного самогубства після укладення між ними договору через інтернет) [с.30, 3].

Діти та підлітки користуються мережею Інтернет, як одним із способів знайти однодумців, відпочити, подивитися розважальний контент. Майже повний доступ до різних сайтів, окрім випадків встановленого батьківського контролю, відкривають можливості до того контенту, який у такому віці людина ще не вміє сприймати. Вона не може класифікувати саморуйнівні дії, зафіксовані на фото чи відео, як деструктивну поведінку.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Бугайова пише, що з виникненням глобальної Мережі, особи які бажають покінчити з собою, домовляються про заплановане самогубство через Інтернет. Перше самогубство, організоване через Інтернет було скоєно в Японії в 2003 році [с. 30, 3].

Павленко пише, що працівниками Департаменту кіберполіції Національної поліції України вживаються заходи щодо запобігання доведенню неповнолітніх до самогубств через мережу Інтернет. Зокрема, виявлено 434 «групи смерті», з яких 102 було заблоковано. Кількість облікованих «записів», які вдалося ідентифікувати як такі, що зареєстровані на території України, становила 34 970 [с. 218, 5].

У соціальних мережах підлітки можуть приєднатися до «груп смерті» - об'єднання однодумців, де куратори можуть спонукати дітей до скоєння самогубства. Там є куратори, які у формі «гри» дають завдання саморуйнівного характеру. Павленко з цього приводу зазначає, що при цьому головною умовою самогубства є його фіксування на відео в режимі он-лайн. Організатори «груп смерті» зацікавлені саме в такому фіналі, адже їхньою кінцевою метою є отримання прибутку від продажу цього відеозапису. Як свідчать результати окремих досліджень із цього питання, продаж такого відео здійснюється в особливому тіньовому сегменті, свого роду підпільному Інтернеті «darknet», для якого характерний високий ступінь анонімності, що, у свою чергу, надає користувачам можливість комунікувати між собою та пересилати один одному інформацію, абсолютно не боячись, що їх викриють працівники правоохоронних органів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що основною метою злочинної діяльності організаторів, які створюють у соціальних мережах «групи смерті», є отримання прибутку за

рахунок продажу відеозаписів, на яких неповнолітні особи вчиняють самогубство [с.220, 5].

Пивоваров у своїй роботі зазначає, що за статистичними даними 2017 р., Національною поліцією України виявлено 434 групи деструктивного спрямування, заблоковано з них 102 групи. Кількість облікових записів, яких вдалося ідентифікувати як такі, що зареєстровані на території України, становить 34 970. Державна служба статистики фіксувала за 2015 р. 148 випадків навмисних самоушкоджень підлітків віком до 18 років. Раніше Міністерство внутрішніх справ України повідомляло, що за шість місяців 2015 р. зареєстровано 184 випадки самоушкоджень дітей, з яких 100 – самогубства, 84 – спроби самогубства. Показники 2016 р. і далі не оприлюднювалися. Серед законодавчих ініціатив варто згадати законопроект № 6748 від 17 липня 2017 р., яким пропонувалось встановлення кримінальної відповідальності за доведення до самогубства чи схиляння до каліцтва себе за допомогою «груп смерті» у соцмережах. Через низку недоліків законопроект отримав нехвальну оцінку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, згодом був відкликаний. Утім, ухвалення Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» № 2163–VIII від 5 жовтня 2017 р. свідчить про увагу законодавця до проблем кібербезпеки української держави. Уважаємо, що така законодавча новела є початком нормотворчого шляху в напрямі протидії загрозам протизаконного впливу деструктивного контенту в соціальних мережах, знаменує початок розроблення правових, організаційно-технічних заходів запобігання такому явищу [с. 136, 6].

Список використаних джерел

1. Асєєва Ю. Роль впливу інтернету на суїцидальну поведінку осіб підлітково-юнацького віку /Ю. Асєєва / / Science and education Issue 3, 2020. – С. 5-13.
2. Батиргарєєва В. С. Самогубства дітей і підлітків в Україні: вплив інтернет-мережі / В. С. Батиргарєєва / / питання боротьби зі злочинністю, випуск 37, 2019. – С. 35-46.
3. Бугайова Н. М Агресивний психологічний вплив на особистість у кіберпросторі / Н. М. Бугайова / / Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ, т. IX, вип.10. – К, С 25-34.
4. Кримінальний кодекс України: відомості верховної ради України № 25–26. Ст. 131.. – Офіц. Вид. – К., 2001.
5. Павленко С. Тактика запобігання доведенню неповнолітніх до самогубств через соціальні мережі (інтернет-спільноти): сучасні вітчизняні реалії та зарубіжний досвід / С. Павленко / / Кримінологія. Підприємництво, господарство і право, 2018. – С 217-225.
6. Пивоваров В. В. Деструктивний контент у соціальних мережах як фактор криміногенного впливу на суспільну свідомість / В. В. Пивоваров / / Право і суспільство № 6 частина 2, 2019. – С. 131-137.

Святушенко Інна Сергіївна

студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»;
Науковий керівник: **Ярова Ліліана Вікторівна** – завідувач
кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», доктор політичних наук, професор

ІНТЕРНЕТ ЯК ДЖЕРЕЛО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Інтернет – це пам'ять, яка не вміє забувати.

Володимир Губайловський

У сучасному цифровому суспільстві велике значення набуває Інтернет, адже завдяки ньому можна відшукати потрібну інформацію, зробити відеодзвінок, сплатити різні послуги. Завдяки Інтернету з'явилися практично безмежні можливості у всіх сферах життя. На початку 2021 року 51% опитаних українців у якості джерела інформації віддають перевагу Інтернету, тоді як телебаченню - 44%, радіо і пресі - 2%. Про це свідчать результати опитування, проведеного Research&Branding Group [1].

Найбільше українці використовують мережу Інтернет для обміну миттєвими повідомленнями. Частка тих, хто користується такою опцією зросла з 45% до 77%. Користувачі також шукають в мережі потрібну інформацію (71%), користуються соцмережами (61%) та електронною поштою (58%), читають новини (56%) [1].

У кінці 2010-х – на початку 2020-х років ряд месенджерів об'єднали в собі функції обміну повідомленнями з рисами соціальних мереж, а також інформаційних каналів, які фактично стали паралельним світом і головним джерелом інформації для багатьох жителів планети.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Найбільш популярним месенджером в Україні є Viber (57% користувачів). У трійку лідерів також входять Facebook Messenger (37%) і Telegram (20%). Майже кожен десятий українець користується WhatsApp (9%) і Skype (8%).

Загалом майже половина українців (46%) визнають певний вплив соцмереж і месенджерів на соціально-політичні процеси в Україні, а ще 13% вважають його визначальним. Не вважають, що соцмережі і месенджери впливають на соціально-політичні процеси в країні, 18% жителів України, ще 23% - не визначились [2].

Незважаючи на те, що Всесвітня мережа полегшила людям пошук інформації, вона несе в собі не лише користь, а ще і небезпеку.

Ми постійно даємо згоду на обробку наших персональних даних, навіть не підозрюючи, що деякі особи можуть використовувати її у власних не дуже хороших цілях. Часто соціальні мережі знають про людини більше, ніж усі її друзі і рідні. Ми постійно вносимо в Інтернет дані про наше життя, публікуємо фотографії або навіть самі розповідаємо про власні проблеми, почуття чи статки. Інтернет знає про нас все, адже ми самі головні інформатори, які роками розповідають мережі про себе, а вона все записує, аналізує, створюючи про нас ціле досвід. Це все їй потрібно, щоб пропонувати рекламу, яка може нас зацікавити. Соціальні мережі знають наш номер телефону, електронну адресу, де ми часто буваємо, де відпочиваємо і багато чого іншого, вони можуть спокійно переглядати наші особисті повідомлення, адже Інтернеті немає нічого особистого. Уже протягом багатьох років популярними стають групи, які допомагають впоратися з проблемами, незважаючи на яскраву рекламу, ці групи несуть велетенську небезпеку. Вони знищують людину морально і навіть можуть довести до самогубства.

Отже, людина повинна вчитись користуватись Інтернетом, вміти відрізняти авторитетні джерела від простих сайтів, де пишуть непрофесіонали. Якщо вміти правильно шукати, то Інтернет стане хорошим другом та надійним помічником. Білл Гейтс сказав: «Інтернет - це всього лише інструмент. Все залежить від того, хто і в яких цілях його використовує».

Список використаних джерел

1. Інтернет вперше обійшов ТБ як джерело інформації в Україні – дослідження. Економічна правда, 2021. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/23/671317/>.

2. Інтернет стає основним джерелом інформації для українців – результати дослідження. Журнал Інтернет свобода. [Електронний ресурс] Режим доступу:

<https://netfreedom.org.ua/article/internet-staye-osnovnim-dzherelom-informaciyi-dlya-ukrayinciv-rezultati-doslidzhennya>.

Сидорчук Владислав Васильович

аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНФОРМАЦІЇ МОБІЛЬНОГО ТЕЛЕФОНУ

У сучасному суспільстві достатньо дискусійним є питання правового статусу інформації, яка зберігається на мобільному телефоні особи, особливо зважуючи на багатофункціональність сучасних мобільних пристроїв. Особливо гостро постає питання допустимості інформації, що на них міститься, в контексті властивості доказів, і можливості у подальшому її використовувати у доказуванні. З огляду на це, важливим є – визначення законної і

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

оперативно-раціональної процесуальної форми доступу до відповідної інформації, яка зберігається на мобільному телефоні. Так, щодо кримінально-процесуальної форми доступу до відповідної інформації, існують наступні підходи:

- дослідження наявної на телефоні інформації через реалізацію такої негласної слідчої (розшукової) дії як зняття інформації з електронних інформаційних систем. Так, показовим по цьому питанню є оцінка використання такої інформації в Постанові Верховного Суду у справі № 727/6578/17, де було зазначено, що проведений огляд телефону без санкціонування доступу до відомостей з електронних інформаційних систем – був законним. При цьому аргументуючи свою позицію, суд пояснює своє рішення у розрізі конкретної справи «що ж стосується інформації, яка була наявна в мобільному телефоні ОСОБА_1, то вона була досліджена шляхом включення телефону та огляду текстових повідомлень, які в ньому знаходились та доступ до яких не був пов'язаний із наданням володільцем відповідного серверу (оператором мобільного зв'язку) доступу до електронних інформаційних систем. В даному випадку орган досудового розслідування провів огляд предмета - телефону та оформив його відповідним протоколом, який складений з дотриманням вимог кримінального процесуального закону. За таких обставин Суд не вбачає жодних порушень вимог кримінального процесуального закону при розгляді даного кримінального провадження» [2].

Звісно така позиція суду має ряд недоліків, на які вказують науковці. Так, А.В. Шило вказує на неможливість проведення негласних слідчих (розшукових) дій, після вилучення телефону [4]. Також заслуговують на увагу аргументи А.А. Торбаса, який вказує на те, що «Відповідно до ч. 3 ст. 258 КПК України, спілкування є

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб. Будь-який власник телефону завжди розраховує, що його спілкування буде таємним, пароль є лише додатковою формою захисту. ВС у своєму рішенні визначив факт мовчазної згоди власника мобільного пристрою: немає паролю – ваші переписки може читати будь-хто. Навіть не погоджуючись з такою позицією, в будь-якому випадку її необхідно враховувати як окрему обставину можливості огляду мобільного телефону» [3];

- огляд телефону без санкції слідчого судді [3], однак у випадку, якщо на ньому відсутній пароль;

- для дослідження наявної інформації в телефоні – необхідно отримати ухвалу слідчого судді на тимчасовий доступ до речей і документів [3], у випадку наявності паролю (системи логічного захисту) на пристрої.

Що ж стосується нашої оцінки можливої кримінально-процесуальної форми дослідження інформації, яка міститься на телефоні, то вважаємо за необхідне зазначити наступне:

- сучасні мобільні телефони, особливо їх під категорія – смартфони, які є найбільш розповсюджені, поєднують функції стільникового пристрою з достатньо широким переліком функцій, в тому числі і епістолярним електронним спілкуванням, зберіганням особистих даних, приватною інформацією можливого різного змісту, наявністю доступу до фінансових інструментів і особистих фінансів, наявністю електронного цифрового підпису за допомогою якого можна вчиняти юридично значущі дії, наявністю електронної версії документів, що посвідчують особу, отримання адміністративних послуг тощо. Зважаючи на ці характеристики важко буде не

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

погодитися стосовно того, що сучасний мобільний телефон – майно особи, яке як мінімум використовується для особистого спілкування, яке не обмежується лише голосовим обміном інформації, чого уже достатньо для того, щоб на відповідний пристрій у кримінальному провадженні розповсюджувалися гарантії передбачені у статті 14 КПК (Таємниця спілкування);

- що стосується способу отримання інформації, яка зберігається на телефоні – звісно способи ознайомлення з нею і її отримання правоохоронними органами не є загальнодоступними. Також, варто наголосити на можливості дослідження мобільного телефону слідством без повідомлення її власника, що у підсумку свідчить про явний негласний характер ознайомлення з його змістом;

- змістом процесуальної дії огляду мобільного телефону на наш погляд, має бути знайомство із його корпусом, зовнішніми ознаками, які можуть містити сліди правопорушення;

- щодо можливості знайомства з інформацією на телефоні, шляхом проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з електронних інформаційних систем – нами вбачається, що навіть відсутність саме на телефоні засобів логічного захисту – має провадитися за ухвалою слідчого судді;

- знайомство із змістом мобільного телефону, на наш погляд порушує мінімум 3 принципи кримінального провадження, і гарантій закріплених в Конституції України, тому для знайомства з змістом мобільного телефону необхідний або дозвіл власника, або мотивована ухвала слідчого судді;

- щодо правового режиму вилучення і дослідження мобільного телефону, нами вбачається, що відповідне майно необхідно вилучати шляхом винесення ухвали про тимчасовий доступ до речей і

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

документів. Однак, існує ряд обмежень, перше пов'язане із положеннями статті 161 КПК, в якій зазначається, що «речами і документами, до яких заборонено доступ, є: 1) листування або інші форми обміну інформацією між захисником та його клієнтом або будь-якою особою, яка представляє його клієнта, у зв'язку з наданням правової допомоги; 2) об'єкти, які додані до такого листування або інших форм обміну інформацією» [1]. У зв'язку з відповідними обмеженнями, вказана форма вилучення телефону є прийнятною, а щодо дослідження інформації, яка міститься в мобільному телефоні – вона може застосовуватися лише у випадку, коли власнику не повідомлялося про підозру і щодо нього не складався обвинувальний акт або слідство впевнено, що у нього відсутнє листування з особою щодо надання йому правової допомоги;

- щодо кримінально-процесуальної форми дослідження змісту мобільного телефону у випадку, якщо його власнику у рамках вказаного кримінального провадження було повідомлено про підозру або відносно нього складений обвинувальний акт – вона має здійснюватися за правилами встановленими ч. 1 ст. 264 КПК (зняття інформації з електронних інформаційних систем), без урахування виключень, які зазначені у ч.2 ст. 264 КПК, що пов'язані з спрощеним режимом доступу до відповідної інформації.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.04.2021);

2. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 09.04.2020, судова справа № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345> (дата звернення 01.03.2021);

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

3. Торбас А.А. Оцінка законності огляду телефону, який було вилучено під час обшуку. *ТЕОРЕТИКО ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2021 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 306-310;

4. Шило Артем Вікторович. Використання у кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2019. 229 с.

Стасішина Аліна Станіславівна

студентка 4 курсу факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Ярова Ліліана Вікторівна** - завідувач кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор політичних наук, професор

КІБЕРБУЛІНГ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема кібербулінгу в молодіжному середовищі актуальна для всіх країн, в яких розвивається інформаційно-комунікаційні технології, і Україна не є винятком. Як відомо, люди використовують технології не тільки для того щоб отримати знання, позитивні емоції, як щось хороше, але й використовують електронну комунікацію з метою нашкодити іншим людям. Такий вид насильства в кіберпросторі може значно вплинути на психологічний і фізичний стан молоді.

Як відомо, кібербулінг - це один із видів булінгу, який виник з появою соціальних мереж. Норвезький психолог Д. Олвеус зазначає що: «поведінка булінгу може бути визначена як навмисна, повторювана негативна (неприємна чи образлива) поведінка однієї

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

або кількох осіб, спрямована проти особи, якій важко захистити себе» [с.2, 1]. Кібербулінг (інтернет-цькування, або кібер-цькування) – це форма залякування, приниження або переслідування, яка здійснюється за допомогою електронних засобів і мереж.

Проблему інтернет-цькування вивчають як зарубіжні так і українські вчені та дослідники (А. Костянтинівна, А. Бочавер, К. Хломів, К. Гордієнко, Wolak J., Mitchell, Lynch M., Wigderson S. та інш.). В своїх роботах вони вивчають нову модель агресивно деструктивної рефлексії, як інформаційне насильство, як духовне і психологічне знищення особистості, що передбачає регулярні нещадні дії зі сторони булера(-ів) з ціллю завдати шкоди, принизити, залякати, образити, порушити права людини на майно, гідність, стан здоров'я, свободу, при цьому використовуючи кіберпростір як поле досягнення цих цілей. Інтернет-цькування розповсюджене не тільки в месенджерах, але й у іграх, пошукових системах, додатках для розваг (You Tube, Twitch, та інші.)

Чим відрізняється кібербулінг від звичайного булінгу? Перше, це анонімність. Завдяки цьому чиннику, це призводить до зменшення впливу закону та соціальних норм на булера, в результаті чого збільшується жорстокість в інтернеті. Друге, це відсутність безпечного місця і часу. Якщо говорити про шкільний булінг, то він обмежений робочим часом, та шкільним простором, в інтернеті цих рамок немає, є можливість проводити інтернет-цькування в будь-якому місці і в будь-який час. Третє, це можливість легко знайти особисту інформацію жертви, яку можна розповсюдити в неправдивій формі через велику аудиторію в інтернеті. Четверте, це те, що рівень обізнаності батьків є низьким щодо кіберпростору. Непроінформованість батьків і їхніх дітей несе небезпеку, яку приховує віртуальний світ [2].

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Ненсі Віллард у своїх роботах вказує що кібербулінг може приймати різні форми:

- *«Образа (англ. Flaming) — надсилання гнівних, грубих, вульгарних повідомлень, спрямованих на особу або осіб приватно чи в онлайн-групу.*

- *Домагання — неодноразове надсилання людині образливих повідомлень.*

- *Кіберпереслідування — переслідування, яке включає погрози заподіяння шкоди або є дуже залякуючим.*

- *Очорнення (приниження) — надсилання або публікація шкідливих, неправдивих або жорстоких заяв про людину іншим людям.*

- *Маскарад — прикидатися кимось іншим і надсилати або публікувати матеріал, який робить цю людину поганою або ставить її в потенційну небезпеку.*

- *Виїзди та обман — надсилання або публікація матеріалу про людину, що містить конфіденційну, приватну або неприємну інформацію, включаючи пересилання приватних повідомлень або зображень. Використання хитрощів для отримання неприємної інформації, яка потім оприлюднюється.*

- *Виключення — дії, які спеціально та навмисно виключають людину з онлайн-групи» [4, с.373].*

Коли виникає ситуація кібер-цькування у групі, створюється соціальна система в яку входять: булер (агресор), жертва та свідок. Ця система має тенденцію змінювати ролі, залучати більше учасників, викликати ланцюгову реакцію під час якої можуть стати жертвою злочину (цей процес називають віктимність) [3]. Віктимні студенти часто відчують зниження самооцінки, подавленість, депресію, безсоння, тривожність, присутні суїцидні думки; за

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

допомогою до старших, психологів, викладачів жертви не звертаються, з причини не усвідомлення такої проблеми або вважають її не надто серйозною. Але не тільки самі жертви страждають від цькування в інтернеті, кібербулери можуть часто страждати від своєї девіантної поведінки, в них присутні комплекси неповноцінності, неврівноваженості. Свідки цькування страждають змінами настрою, невпевненістю, тривожністю та неврозом [3].

В Україні 2020 році командою Всеукраїнської кампанії проти кібербулінгу Docudays UA було проведене дослідження «Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України». Результати дослідження показали: що понад 18% дій булінгу займав саме кібербулінг, який негативно впливає на психологічний стан молоді; Київська область займала перше місце по кількості протоколів, які оформлені щодо кібербулінгу; булерами (агресорами) частіше всього стають хлопці (70%), жертвами кібербулінгу переважно дівчата (80%); поширення інтимних фото, тролінг, поширення відео, в якому записані бійки – це в Україні найпоширеніший вид кіберцькування [6].

Отже, кібербулінг є «епідемією» нашого часу і нашої країни, від якої страждає молодь, він негативно впливає на психологічний стан всіх акторів цієї системи, в незалежності чи то жертва, булер чи свідок. Ця проблема буде існувати доти, доки існує кіберпростір і розвиваються комунікативні технології. Потрібно пам'ятати, що науковцями вироблені рекомендації для людей, які страждають від цього явища або спостерігають за ним, або приймати участь в ньому, але про них багато хто не знає, адже вважають це не достатньо вагомою проблемою в їхньому житті. Наслідки чого призводять до трагічних випадків.

Список використаних джерел

1. Olweus D. Bullying in schools: facts and intervention [Електронний ресурс] / Dan Olweus. – 2010. Р. 1-29. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/228654357_Bullying_in_schools_facts_and_intervention
2. Лубенець І.Г. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів / І. Лубенець // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016. – № 3. – С. 178-182.
3. Wigderson, S., & Lynch, M. (2013). Cyber- and traditional peer victimization: Unique relationships with adolescent well-being. *Psychology of Violence*, 3(4), Р. 297-309.
4. Qing L. Cyberbullying in High Schools: A Study of Students' Behaviors and Beliefs about This New Phenomenon. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2010.Vol. 19, №. 4. p. 372-392.
5. Willard N. Educator's Guide to Cyberbullying, Cyberthreats & Sexting. [Електронний ресурс]. 2007. Р. 1–10. – Режим доступу до ресурсу:
URL:<https://cdn.ymaws.com/www.safestates.org/resource/resmgr/imported/educatorsguide.pdf>
6. Команда правозахисного департаменту ГО «Докудейз». Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/cyberbuling_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB15-10_compressed.pdf?fbclid=IwAR1lawnrl4Pt5OzvF5V8HpwsUoj8E01n3smNFf5qIzh7f5uVF2BhpZX1O2s

Цебренко Анастасія Олегівна

студентка 2 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Прохоренко Євгенія Яківна** – доцент
кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», кандидат соціологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Трансформаційні процеси у суспільному житті України, спричинені перманентним перебігом соціально-політичних, економічних кризових явищ актуалізують потребу у дослідженні девіантної поведінки особистості. Якість життя, безпека громадян, ризики щодо дітей та їх майбутнього природно пов'язані з поширенням девіантних явищ у соціумі. Суспільство не може стояти осторонь цього явища, певна реакція завжди супроводжувала девіантну поведінку шляхом реалізації превентивного механізму, покликаного блокувати асоціальні форми людської життєдіяльності. Але й суспільна реакція на прояви девіації зазнала певної історичної еволюції, особливо протягом останніх десятиліть.

Проблема девіантної поведінки вивчається давно, але незважаючи на це в сучасному світі вона не стає менш актуальною. Справа в тому, що відхилення, зазвичай закладається в період статевого дозрівання, так як відбувається в цей період перехід від дитинства до дорослості який пронизує всі сторони розвитку підлітка. Крім того, загальновідомо, що підлітки у наш час є одним з найменш захищених верств населення. Отже, якщо не займатися виявленням і профілактикою девіантної поведінки у підлітковому віці, то ця проблема не зникне сама по собі.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Девіантна поведінка – (від лат. *deviatio* – відхилення) – поведінка, що відхиляється [4]. Е. Дюркгейм розумів під девіантною поведінкою таку, яка не збігається з загальноприйнятими в суспільстві цінностями та нормами [3].

Сучасні знання про девіантну поведінку особистості свідчать про те, що ми маємо справу з надзвичайно складною формою індивідуальної соціальної поведінки, що визначається низкою взаємопов'язаних факторів.

Сутність девіантної поведінки полягає в тому, що людина не дотримується вимог соціальної норми, вибирає відмінний від вимог норми варіант поведінки в тій чи іншій ситуації, що веде до порушення процесу взаємодії особистості та суспільства. В основі відхилень поведінки переважно лежать конфлікт інтересів, цінностей, розбіжність потреб, деформація засобів їх задоволення, помилки виховання, життєві невдачі та прорахунки [3].

Дослідниця Є.В. Змановська визначає такі групи факторів, що детермінують девіантну поведінку особистості:

- зовнішні умови фізичного середовища;
- зовнішні соціальні умови;
- внутрішні спадково-біологічні та конституційні передумови;
- внутрішньо особистісні причини та механізми девіантної поведінки.

Зовнішні фізичні умови девіантної поведінки включають кліматичні, геофізичні, екологічні та інші фактори. Наприклад, такі явища, як шум, геомагнітні коливання, можуть бути неспецифічними причинами агресії або іншої поганої поведінки.

Більш важливим фактором, який діє на поведінку особистості, є зовнішні соціальні умови. До них належать:

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

- суспільні процеси (соціально-економічна ситуація, державна політика, традиції, мода, засоби масової інформації тощо);
- характеристики соціальних груп, у які включена особистість (расова приналежність, етнічні установки, субкультура, соціальний статус, приналежність до навчально-професійної групи, референтна група);
- мікросоціальне середовище (рівень і стиль життя сім'ї, психологічний клімат у сім'ї, особистості батьків, характер взаємовідносин у сім'ї, стиль сімейного виховання, друзі, інші значимі люди) [4].

У сучасних умовах основними видами аномальної поведінки сучасного суспільства є алкоголізм, паління, вживання наркотиків, суїцид, азартні ігри. Кожна аномальна поведінка має свої особливості.

Девіантна (відхиляюча) поведінка – це поведінка окремих осіб або груп, які не відповідають загальноприйнятим нормам, а отже, вони порушують ці норми. Девіантність є наслідком збою в процесі соціалізації особистості: через порушення процесу ідентифікації та індивідуалізації, така особистість може легко впасти в стан «соціальної дезінтеграції», коли відсутні культурні норми, цінності та суспільні відносини, слабкий або суперечливий. Цей стан, який називається аномією, є основною причиною аномальної поведінки.

Вивчення цього питання є надзвичайно важливим для сучасного суспільства, оскільки існуюча в сучасному суспільстві правова система має слабку здатність ефективно впливати на девіантну особистість. Зокрема, їхня криза пов'язана з тривалою історією вітчизняної науки, яка не враховує належним чином широкі

європейські філософсько-правові погляди, які вузько інтерпретуються в контексті основних ідеологій.

Аналіз і вітчизняних, і зарубіжних наукових джерел дає змогу зробити висновок про множинність теоретичних підходів щодо опису досліджуваного соціального об'єкта (у концептуальному полі біхевіоризму, феноменології чи структурно-функціонального аналізу), також тематичну різноманітність його проблемних опрацювань (причини девіантної поведінки, дезорганізація та девіантність, умови соціалізації як чинник девіації, генезис і кореляційні залежності між системою очікувань суспільства і поведінкою особи, девіантність творчої особистості, соціальна девіація, адаптація та соціальна норма, соціальні санкції та соціальний контроль тощо).

Список використаних джерел

1. Гарасимів Т.З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.
2. Знаковська Н.М. Проблеми девіантної поведінки в сучасному українському молодіжному середовищі. Соціологія. 2014. № 6 (110). Червень. С. 90–95
3. Дюркгейм Е. Про поділ суспільної праці. Метод соціології; пер. з фр. М., 1991. 76 с
4. Великий тлумачний психологічний словник; [Пер. з англ.]. – Т. 1, (А–О). АСТ, Вече, 2003. 592 с.
5. Чайковська О.М. Складові системи чинників девіантної поведінки підлітків. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2015. Вип. 28. С. 627–637.

ІІІ СЕКЦІЯ: ПРОЯВИ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Албул Марина

студентка 4 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: ***Прохоренко Євгенія Яківна*** – доцент
кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», кандидат соціологічних наук, доцент

СТАНДАРТИ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКІ ІНІЦІАТИВИ

Викликом 21 століття став інтенсивний інформаційний розвиток, який приніс свої переваги та проблеми суспільству. Рекламу посіла вагоме місце в цьому процесі. Говорячи нам про нову або давно знайому продукцію, пропонуючи взяти участь у заходах, відвідати футбольний матч або подивитися кіно, реклама перетворилася на засіб формування наших потреб та смаків. В її бурхливому просторі ми спостерігаємо шедеври світового мистецтва але, на жаль, є зразки реклами, яка ображає гідність людини. Реклама стала невід’ємною частиною для кожної компанії або бренду. Реклама стала найпоширенішим і найдієвішим способом просування продукту чи послуги. Враховуючи той факт, що сучасний світ дуже мінливий, рекламодавцям доводиться змінювати способи зображення чоловічих та жіночих образів, щоб залишитися актуальними для споживачів.

30 вересня 2011 року на Форумі громадських асоціацій України, які представляли більшість фахівців маркетингу та реклами, були прийняті Стандарти недискримінаційної реклами за ознакою статі. [1] Фахівці висловили своє переконання в необхідності саморегулювання на цьому

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

ринку, наголошуючи на тому, що професіонали здатні робити ефективну рекламу, яка не дискримінує людину.

Стандарти – це критерії, за якими можна визначити рекламу сексистською, це менеджерські поради, стосовно того, як уникнути гендерної дискримінації в рекламі, це дієвий механізм впровадження саморегулювання на ринку реклами. В Україні сьогодні такої механізм формується фаховим співтовариством. Прийняття Стандартів недискримінаційної реклами за ознакою статі – це перший крок до саморегулювання ринку реклами, до впровадження цивілізованих норм демократичним шляхом.

За результатами досліджень, які були проведені професійними асоціаціями показують, що споживач висуває певні запити, яким бренд повинен повністю відповідати. Такі питання, як толерантність до кожного людини, гендерна нейтральність, позитивізм, свобода вибору та слова є найактуальнішим у сучасній рекламній сфері.

З метою попередження поширення сексизму у рекламі, у ЄС регулярно обговорюються методи та приймаються міри, тому що у разі закріплення дискримінаційної ідеї у суспільстві може призвести до моральних, економічних та соціальних проблем.

Як відзначається, на рівні ЄС прийнято документи, що містять положення проти дискримінації в рекламі. Зокрема, резолюція Європарламенту 1997 року проти дискримінації жінок в рекламі. 5 вересня 2008 року голосуванням Європейського парламенту була прийнята програма, що передбачає розробку в країнах Європейського Союзу правових норм, 5 які забороняють сексизм в зображенні жінок і чоловіків у рекламі, комп'ютерних іграх, на телебаченні та інших медіа. Радою Європи розроблено Рекомендацію державам-членам щодо гендерної рівності та

медіа (2013) і Рекомендацію про гендерну рівність в аудіовізуальній сфері (2017) [2].

Контроль за дискримінацією у рекламі також здійснюється в Україні. 8 січня 2022 року вступив у силу Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі № 1750-IX [3].

Зміни до законодавства забороняють розміщувати в рекламі затвердження та зображення інтелектуальної, фізичної, соціальної або іншої переваги однієї статі над іншою, стереотипності ролі чоловіка та жінки.

Таким чином, законодавці планують боротися з рекламними матеріалами, що експлуатують тему принизливого та зневажливого ставлення до людини за ознакою статі.

Зокрема, тепер не можна демонструвати в рекламі насильство за ознакою статі, використовувати зображення тіла людини або частин тіла виключно як сексуального об'єкта з метою привернути увагу споживачів, коли така демонстрація не стосується рекламованого продукту.

Тому ми можемо зробити висновки, що рекламна сфера дуже часто піддається змін. Тому Україна рухається у бік недискримінаційної реклами, тим самим звертаючи на себе увагу та отримуючи позитивну оцінку від сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Стандарти недискримінаційної реклами за ознакою статі: українська практика та міжнародний досвід: монографія / І. Лилик, Л. Магдюк, М. Лилик, О. Грей, О. Давліканова, О. Суслова, Є. Ромат, С. Лерке, Т. Примаєк, за заг. ред. к.е.н., доц. Лилик І.В. – К.: ТОВ «Видавничий Будинок «Аванпост-прим», 2011 - 88 с.
2. Стандарти недискримінаційної реклами: світові тенденції та українські ініціативи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uam.in.ua/gkr/public/?ELEMENT_ID=1936

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Аль-Зубейді Рагед Самір

студентка 2 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Шмаленко Юлія Іванівна** – доцент
кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», кандидат політичних наук, доцент

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АНДЕРКЛАСУ В
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Бідність, безробіття, економічно-соціальна нестабільність, нездійсненність надій, крах планів — інтенсифікують процес андеркласу населення. В результаті з'являється соціальний прошарок, як наслідок посилюється низхідна соціальна мобільність, що наростає за своєю інтенсивністю. Представники андеркласу мають схожі риси. Це люди, що перебувають у стані соціальної ексклюзивності, позбавлені соціальних ресурсів, стійких зв'язків, які втратили елементарні соціальні навички та домінантні цінності соціуму. Вони фактично вже припинили боротьбу за своє соціальне існування[1].

Андерклас завжди був актуальною проблемою, але в сучасному світі це питання стоїть особливо гостро. Нині, значна частина населення перебуває за межею андеркласу чи близько межі андеркласу. Це особливо помітно на тлі сильного розшарування, коли різниця в доходах бідних та багатих становить десятки, сотні та тисячі разів. І цей процес має динамічний характер, бідні стають біднішими, а багаті ще багатшими[2].

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Внаслідок низького рівня життя знижується трудова активність населення, що призводить до демографічних криз. Андерклас позначається на економічному зростанні, призводить до зменшення економіки, збільшує соціально-економічні відмінності поміж регіонами, поміж містами та сільською місцевістю[3].

Можна говорити про культуру андеркласу, яка стає способом життя великої групи людей і набуває ознак спадковості. Формуванню такої культури сприяють як структурні фактори, так і суб'єктивні відчуття людей[4].

Якщо говорити про сьогоднішній день, то український андерклас — це досить складний гібрид.

Названий тип відображає превалювання низькооплачуваних робіт і процесів праці, визначаються низькими заробітними платами, низько дохідними робочими місцями, неповною і нестабільною, що часто межує з безробіттям, зайнятістю, які «штовхають» людей у незайнятість та економічну неактивність. У цьому контексті визначенням бідності є не здатність до зайнятості. Зміни у доходах населення і розшарування суспільства призводять до негативних економічних наслідків. Відбувається відтік кваліфікованих працівників у сфери, які потребують відповідних знань, зарубіжних країн. У 2021 році за кордоном працює понад 1 млн. громадян України. Це близько 5% працездатного населення. Внаслідок цього погіршується освітній, професійний потенціал суспільства, наукомісткі галузі деградують[5].

Отже, для вирішення проблеми бідності в Україні замало просто дати людям більше грошей чи більше роботи. Культура та суб'єктивні фактори залишаються важливими, як і структурні умови. Зразок трудових мігрантів у Польщі — відмінний довід цього. Грошові перекази, що перераховуються в Україну, частесенько не

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

перетворюються на вигідні інвестиції чи самовдосконалення. Вони, скоріш, перетворюються на надмірно величезні будинки, що підвищують самооцінку людей, проте дорогі в обслуговуванні, або дуже дорогі телевізори, комп'ютери і телефони.

Список використаних джерел

1. Блінов А. Проблема бідності в Росії та Україні / А. Блінов, А. Сидорова // Економіст, № 3, 2006. -С. 26.
2. Мельниченко О. Бідність : поняття та визначення статусу / О. Мельниченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / Редкол. : С. М. Серьогін (голова ред.). – Донецьк : ДРУДУ НАДУ, 2006. – Вип. 1(23). – С. 48.
3. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика : підручник / Л. Ф. Удотова. – К. : КНЕУ, 2002. – 376 с
4. Ярошенко З. З. Синдром бідності // <http://www.socjournal.ru/article/57,1994,N2>.
5. Буткалюк В. Бідність, нерівність, міграція. Соціальні наслідки ринкових реформ в Україні [Електронний ресурс] / В. Буткалюк // Спільне. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://commons.com.ua/ru/bednost-neravenstvo-migraciya-socialnye-posledstviya-rynochnyh-reform-v-ukraine/>.

Безуглова Валерія

аспірантка 1-го року навчання ОП 054 «Соціологія», кафедра
соціології та масових комунікацій Криворізького державного
педагогічного університету

Науковий керівник: **Калашнікова Людмила Володимирівна**
– професор кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізького державного педагогічного університету, доктор
соціологічних наук, доцент

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ІНСАЙТИ ВІЙНИ

В сучасному інформаційному суспільстві поява та масове поширення соціальних медіа як сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій спричинили суттєві трансформації суспільних відносин. Для учасників комунікативного процесу актуалізувалися нові суб'єктні ролі з огляду на можливість вільного доступу до створення та безмежного поширення інформації. Не менш важливим стало і дотримання принципу партисипативності, коли процес комунікації реалізується за рівноправної участі користувачів й інститутів медіа.

Будучи платформою для генерації і розповсюдження контенту, який має соціальну значущість, соціальні медіа типологічно протистоять традиційним медіа, чиї комунікативні можливості визначаються функціональними характеристиками наявної системи засобів масової інформації (високий рівень організованості, жорсткий механізм внутрішнього регулювання, низький рівень інтерактивності, неможливість врахування індивідуальних інформаційних запитів та ін.). Сучасні соціальні медіа мають діаметрально протилежні риси, що обумовлені специфікою реалізації комунікації в Інтернет-просторі: платформа для

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

інформаційного обміну; формування спільноти користувачів-однодумців; наявність актуальних тем обговорення; гнучка система організації та контролю контенту; відносна децентралізація; демократичність форм представлення контенту; оперативні інструменти зворотного зв'язку з аудиторією. Проте цей перелік далеко не є вичерпним, оскільки світ повсякчас змінюється, з'являються нові виклики такі, як пандемія, війна, які вимагають негайного реагування і спричиняють неминучі зміни функціонування соціальних медіа як способу вирішення низки нагальних проблем, що виникають.

Останнім часом соціальні мережі активно використовують у громадському управлінні. Враховуючи їх масштабну популярність, зручність інтерфейсу, вони дозволили підвищити швидкість поширення інформації, знизити непоінформованість населення про роботу органів влади, посилити прозорість їхньої діяльності. Сьогодні соціальні мережі дедалі активніше використовуються чиновниками для оперативного інформування населення, аналізу результатів своєї діяльності, виявлення суспільно значимих проблем. Створюються краудсорсингові платформи участі громадян у діяльності муніципалітетів.

Наразі, в умовах війни, для вітчизняних соціологів соціальні медіа дозволяють реалізовувати задуми щодо проведення онлайн соціологічних досліджень у месенджерах Telegram і Viber. Остання функція соціальних медіа набула своєї виключної актуальності в умовах війни з огляду на можливість забезпечення не лише оперативного інформування (viber-спільнота «Молнія», який на час військових дій об'єднав 3,7 млн. українців, регіональні telegram-канали «Сирена», а також telegram-канали голів обласних адміністрацій тощо), а й логістики волонтерської діяльності

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

(telegram-канал «Українська Волонтерська Служба»), роботи територіальних центрів з надання допомоги внутрішньо переміщеними особами (telegram-канал «Trips for Ukraine»), оптимізації діяльності військових та представників правоохоронних органів по виявленню диверсійних груп (viber-спільнота «Допомога для тероборони Кривого Рогу», telegram-канал «Оборона Кривбасу»), оперативного фактчекінгу інформаційних повідомлень з місця подій тощо. Ідеться про взаємодію не лише у межах країни, а за її межами з огляду на необхідність комунікації з тимчасовими емігрантами, вирішення питань з їх розміщенням (telegram-bot «Кордони України»), працевлаштування, надання необхідного соціального захисту. Ще одним кейсом функціональності соціальних медіа став застосунок «Дія» через який здійснюється інформаційна підтримка суспільства і ЗСУ («Дія TV», «Дія Радіо», «єВорог»), фінансова допомога різним верстам населення і армії («єПідтримка», «Допомога армії»), психологічне розвантаження (онлайн-гра «єБайрактар»).

Слід також наголосити увагу на інших якісних змінах функціонування сучасних соціальних медіа, оскільки нові соціальні реалії породили попит на новий тип інформації – дані про місце розташування бомбосховищ, пунктів надання першої медичної допомоги, актуальний розклад курсування евакуаційних потягів тощо (telegram-канал регіональних ЗМІ «Рудана», «Свої», «Криворожці»). Гостро постала проблема фільтрації контенту, через можливість використання цих даних супротивниками. Попри відсутність офіційної цензури у соціальних медіа, війна змусила користувачів здійснювати самоконтроль інформації. Сприяє реалізації цього новоспечений і верифікований telegram-канал «Центр протидії дезінформації при РНБО України».

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Не менш важливою стала й психологічна місія соціальних медіа, які спрямували свою діяльність на підтримку і збереження загальнолюдських цінностей, єднання та вияв емпатії, збереження оптимізму серед мас у такий нелегкий для усіх час (telegram-bot «Elomia»). І попри шквал негативних повідомлень, повсякчасне бажання відсторонитися від будь-якої інформації, взагалі закритися від ситуації, люди намагаються відстежувати події, про що свідчить кількісна динаміка користувачів соціальних медіа за останні тижні.

За даними опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», останнім часом знизилася доля (з 49 % до 37 %) тих українців, які отримують інформацію з соціальних мереж Facebook та Instagram. У першу чергу, ці зрушення пов'язані з тим, що більшість користувачів змістили акцент у бік інших джерел інформації, таких як групи і канали у месенджерах, віддаючи перевагу не лонгрідам у соціальних мережах та спілкуванню за інтересами, а коротким змістовним інформаційним повідомленням. За свідченнями респондентів майже вдвічі зросла кількість повідомлень, які вони отримують від родичів, близьких друзів [Шосте загальнонаціональне опитування, 2022].

Узагальнюючи, зазначимо, що попри існуючий поділ соціальних медіа на групи, орієнтовані спілкування (соціальні мережі, блоги, сайти відгуків та знайомств, а також додатки та сайти тощо), ресурси для спільного редагування інформації, мультимедійні соціальні медіа, сьогодні актуалізувалися саме спеціалізовані соціальні мережі з чітко окресленим функціональним потенціалом, який відповідає визначенню «інсайт» війни.

Список використаних джерел

Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни (2022, Март 19). Соціологічна група «Рейтинг» https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_03_2022_vpress.pdf.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Котельникова Валерія

магістерка факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Калашнікова Людмила Володимирівна** –
професор кафедри соціології та масових комунікацій Криворізького
державного педагогічного університету, доктор соціологічних наук,
доцент

**СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР ОЧИМА
ВИБОРЦІВ: НАРИСИ СОЦІАЛЬНОГО ПОРТРЕТУ**

Проблема політичного лідерства завжди посідала особливе місце в соціології політики. У науковій соціологічній літературі під поняттям «політичний лідер» розуміють ініціатора і носія організаційних цінностей будь-якого суспільства, який володіє, реалізує і розвиває здатності вести за собою суспільство для досягнення позначених перед ним цілей, що відображає цивілізаційні особливості даного суспільства і вписаного в систему його управління як головна, керівна особа [Morar & Nazaruk, 2016]. Парадигма політичного лідера багато в чому зумовлена потребами, які має суспільство на даному етапі свого історичного розвитку. Говорячи про політичного лідера, можна сказати, що його образ продиктовано особливостями тієї політичної епохи, в якій він живе і функціонує.

З-поміж соціологічних напрацювань, які присвячені визначенню сутності феномену політичного лідерства, провідне місце посідають роботи німецького соціолога М. Вебера. У своїй концепції, яка побудована на вченні про способи легітимації влади, він визначав три типи лідерства – традиційне (вожді племен і монархи), рутинне (демократично обрані глави держав та інших

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

управлінських структур) і харизматичне (видатні політики). Ідеї М. Вебера надали певний імпульс для формування численних наукових шкіл, які у межах різних підходів намагалися активно інтерпретувати феномен політичного лідерства [Рудич (ред.), 2012].

Більшість сучасних вітчизняних дослідників поділяють думку про те, що серед елементів, які мають бути враховані при побудові соціально-психологічного портрету політичного лідера, обов'язково повинні бути присутні:

- особисті якості та особливості лідера, включаючи його етичні принципи та культурні цінності;
- риси та етико-культурний характер своїх послідовників чи конкурентів;
- соціетальний та організаційний контекст загальної культури, політичної культури, політичного простору, норми та соціально-політичних інститутів, у межах яких відбувається взаємодія лідера з його соратниками, послідовниками чи конкурентами;
- набір колективних проблем та завдань, які стоять перед політичними лідерами у конкретній історичній ситуації [Peels, 2005].

Для того, щоб зрозуміти, пояснити та передбачати як формується соціально-психологічний портрет ідеального політичного лідерства у свідомості пересічного українця, необхідно проаналізувати цінності, погляди, характеристики, підходи та вчинки лідерів та їх послідовників, а також історичну ситуацію та культурно-інституційний контекст. Задля з'ясування основних рис вдачі, які притаманні представникам української політичної еліти, а також вподобань виборців щодо образу ідеального політика, фахівці соціологічної агенції «Фама» протягом 3-9 лютого 2021 р. провели опитування громадської думки [Виборці та їхні лідери, 2021].

За результатами інтерв'ювання було визначено, що до числа

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

значимих рис соціального портрету ідеального національного лідера респонденти віднесли такі риси, як:

1) *персональні*:

- наявність вищої освіти – 88 %;
- досвід роботи на державних посадах – 67 %;
- вільне володіння іноземними мовами (зокрема, англійською) – 60 %;

- українська національність – 56 %;

- середній вік (від 30 до 50 років) – 38 %;

- досвід управлінської діяльності у бізнесі – 36 %;

- сімейний стан – 33 %;

2) *соціальні*:

- сильна команда – 88 %;

- проукраїнська позиція, патріотичність, захист національних інтересів – 87 %.

- «чиста, незаплямована» репутація – 85 %;

- повага у професійних середовищах – 83 %;

- відсутність зв'язків із людьми, які мають погану репутацію – 82 %;

- довіра населення – 73 %;

- стійкість політичних поглядів – 56 %.

У рейтингу політичних лідерів, яких українці вважають найбільш близькими до образу ідеального політика, належать: Б. Хмельницький, Т. Шевченко, В. Чорновіл, М. Грушевський, І. Сталін, А. Меркель, П'ютер І, І. Мазепа, С. Бандера. На думку респондентів, максимально близькими до цих ідеалів є такі сучасні українські політики, як: П. Порошенко, В. Зеленський, Ю. Бойко, Ю. Тимошенко, І. Смешко, В. Медведчук, В. Гройсман, О. Ляшко.

Визначальними рисами вдачі ідеального політичного лідера,

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

на думку опитаних, є чесність, «чиста» репутація, відповідальність, патріотизм, тверда воля, людяність [Виборці та їхні лідери, 2021].

Беззаперечним є той факт, що війна внесе свої корективи у розуміння сутності політичного лідерства, у першу чергу, з огляду на те, що цей образ відбиває усі наявні соціальні зміни, деформації свідомості українців. Проте, якими саме вони будуть говорити ще зарано, час покаже. Оскільки вже сьогодні взірцями лідерства для українців стали не лише В. Зеленський, О. Арестович, В. Кім та ін., а й усі без виключення представники ЗСУ і тероборони.

Список використаних джерел

Morar, N. V., & Nazaruk, Y. S. (2016). A political portrait of the modern party leader: theoretical and methodological aspect. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 19 (6), 12-19. <https://doi.org/10.15421/171614>.

Рудич, Ф. М. (ред.). (2012). Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти): навч. посібник. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 400 с.

Peels, G. (2005). Leadership and Politics: A Case for a Closer Relationship. *Leadership*, Vol. 1, № 2, 187-204.

Виборці та їхні лідери (2021). Дослідження вподобань виборців щодо образу політичного лідера. Львів: Соціологічна агенція «Fama». <https://fama.agency/wp-content/uploads/2021/04/Zvit-Vybortsi-ta-yihni-lidery-2.pdf>.

Погребна Яна

студентка 2 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: ***Шмаленко Юлія Іванівна*** – доцент кафедри
соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», кандидат політичних наук, доцент

ОСВІТА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У сучасному світі освіта є одною із найважливішою галуззю суспільства та соціальної мобільності. Освіта виступає як соціальний інститут та забезпечує виконання свого безпосередньо головного завдання – відтворення соціальності та соціальної мобільності людини. Освіта виступає не тільки одним з важливих факторів соціалізації та соціокультурної інтеграції людини, але також і ефективним засобом розвитку соціального капіталу особистості, підвищення рівня її соціально-економічної мобільності.

Сучасне суспільство переживає стан великих змін у всіх своїх структурах, відбуваються соціальні трансформації у суспільстві, внаслідок цілеспрямованої діяльності людини у соціальних, політичних, культурних, освітніх та економічно-соціальних галузях. Ці зміни безпосередньо пов'язані із появою сфери соціального буття – саме інформаційної сфери[1].

Соціальна мобільність є невід'ємною частиною культури в будь-якому сучасному суспільстві. Мобільні індивіди починають соціалізацію в одному класі, а закінчують у іншому. Вони буквально розриваються між несхожими культурами та стилями життя, але й також бувають інші випадки.

Освіта вже є одним з вирішальних чинників соціального розшарування, так як: з одного аспекту, глобалізація і перенесення

відносин суперництва з галузі фінансових, промислових та інших ресурсів у сферу інформаційних технологій вимагає певного рівня освіти і культури; з іншого боку, в умовах трансформації сучасного суспільства освіта як інститут соціалізації може забезпечити спадкоємність позитивного досвіду, а також, формування нових корпоративних цінностей, необхідних для виникаючих груп[2].

Місце освіти в системі факторів соціальної мобільності, специфіка якої полягає в тому, що вона є умовою для входження людини в кожен із сфер соціального буття, а також є фундаментом системи факторів мобільності. Завдяки своїй включеності до процесу соціального відтворення та розвитку, а також наявності багаторівневих освітніх порогів та цензів, освіта доповнює та оптимізує функціонування інших каналів соціальної мобільності[3].

Сутність освіти як чинника соціальної мобільності проявляється на соціальному та індивідуально-особистісному рівнях (соціально-духовної сутності), складаючи їх єдність та взаємодію[4].

Вивчення сучасного стану інституту освіти та її соціальних функцій є досить складним та багатоаспектним. Розгляд освіти як соціальної проблеми здійснюється, як правило, силами соціологічної та педагогічної наук. Так, соціологічний аспект освіти полягає у вивченні її соціальних функцій. Освіта розуміється як один із безлічі факторів соціальної мобільності. У педагогіці акцентується увагу на освіті як процесі та результаті передачі знань, умінь, навичок. Конкретні науки визначають сутність освіти та її соціальну роль, виходячи зі специфіки своїх предметів.

Список використаних джерел

1. Нурмухаметова В. В. Освіта як фактор забезпечення соціальної мобільності людини в суспільстві: соціально-філософський аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

філос. наук "Соціальна філософія" / Нурмухаметова Вікторія Василівна – Чебоксари, 2010. – 20 с.

2. Аллак, Ж. Внесок у майбутнє: пріоритет освіти / Ж. Аллак. М: Педагогіка-Прес, 1993. - 168 с.

3. Бейсенова, Г. А. Феномен освітнього знання/Г. А. Бейсенова// Соціально-гуманітарні знання. 2004. - №1. - С. 311.

4. Валити, А. П. Філософські підстави сучасної парадигми освіти / А. П. Валицка // Педагогіка. 1997. - №3. - С. 19.

Рибіна Вікторія Вадимівна

студентка 4 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного Університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Яценко Микола Анатолійович** – доцент
кафедри соціології Національного Університету «Одеська юридична академія», кандидат соціологічних наук, доцент

АДАПТАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ ДО СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сучасний світ дуже швидко видозмінюється, з'являється велика кількість новітніх технологій у цифровій сфері і не тільки. З'являється потреба у опануванні цих новітностей, адже діджиталізація впливає на видозмінення звичних умов життя, у тому числі й робочої сфери.

«Сучасний етап розвитку суспільства характеризується всебічним і масовим впровадженням в усі сфери життя засобів інформаційних технологій, орієнтованих на збір, обробку, зберігання, передачу і поширення інформації. Інформація як головний атрибут постіндустріального інформаційного суспільства стає найважливішим стратегічним ресурсом, а технології роботи з інформацією сильною конкурентною перевагою, драйвером системи державного управління в умовах забезпечення інформаційної

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

взаємодії громадян, бізнесу та державних структур. Перехід багатьох ключових функцій в інформаційний простір відкриває нові можливості підвищення якості державного управління» [1].

Але у зв'язку з цими нововведеннями на перший план постає питання про адаптацію працівників сфери державної служби до нових реалій. На перше місце постає питання про швидке освоєння нових навичок та вимог. Тим паче, з моменту запровадження електронного уряду це стало як ніколи актуальним.

Для вирішення цієї ситуації державою було створено тест на цифрову грамотність для працівників різних сфер, у тому числі й для державних службовців, завдяки національному сервісу «Дія. Цифрова освіта». Після проходження даного тесту вони мають змогу отримати сертифікат про рівень своєї цифрової грамотності та покращити знання у цій галузі.

«Цифрові компетентності не викликають питання, потрібно це чи ні. Це — чітка вимога часу і ринку праці. Професії потребують володіння цифровими навичками і без цих компетентностей працівник ставатиме неконкурентоспроможним. З кожним роком відсоток тих, хто володіє необхідними цифровими навичками, збільшується, і в першу чергу — завдяки таким проектам, як Цифрограм», — зазначив Голова НАК Юрій Баланюк [2].

Завдяки цьому проекту можна детальніше дізнатися про корисні додатки сервісу Google, як їх можна адаптувати і як саме вони допоможуть при роботі держслужбовцям, не менш детально розкрито тему кібергігієни та безпеки у цифровому просторі.

Не можна і залишити осторонь те, що новітні технології у значній мірі поліпшують комунікацію між державою та населенням, спрощують певні процедури оформлення документів, зберігання даних на електронних носіях робить їх більш доступними, а час

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

запитів та передачі офіційної інформації зменшився замість декількох днів до кількох годин.

Отже, з усього цього можна зробити висновок, що цифрова ера вимагає від представників держави вироблення нових навичок, швидко навчатися новому. В свою чергу, це все дозволяє показати себе як висококваліфікованого працівника, збільшує шанси на рух по кар'єрній сходинці, і, в принципі, робить роботу якіснішою, більш доступною. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства адаптація до нового є як ніколи актуальною.

Список використаних джерел

1. Валерія Фостікова. Сучасні вимоги до цифрових компетентностей державних службовців// Public Administration Aspects. – 2020. – №8. – С. 133 – 135.

2. Мінцифри: Для держслужбовців запустили національний тест на цифрову грамотність [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-dlya-derzhsluzhbovciv-zapustili-nacionalnij-test-na-cifrovu-gramotnist>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
І СЕКЦІЯ:	
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	4
<i>Калашнікова Л.В.</i>	
ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПОШУК КОМПРОМІСІВ.....	4
<i>Каретна О.О.</i>	
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОЛОДЬ.....	8
<i>Милосердна І. М.</i>	
ДЕРЖАВА-ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ЕФЕКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	11
<i>Наумкіна С.М.</i>	
ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ВОЄННИЙ ЧАС.....	14
<i>Прохоренко Є.Я.</i>	
БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ (ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ) – НОРМА ЧИ СОЦІАЛЬНА ДЕВІАЦІЯ?.....	21
<i>Шмаленко Ю.І.</i>	
ПРОПАГАНДА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В МЕРЕЖЕВому ОН-ЛАЙН ПРОСТОРІ.....	28
<i>Ярова Л. В.</i>	
ЄДНАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ.....	33
<i>Яценко М.А.</i>	
ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	37

II СЕКЦІЯ:**ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ І ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ.....41***Бородай А.Е.*

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ.....41

Євченко Р.І.

ФЕНОМЕН ЛОБІЗМУ В ПРОЦЕСАХ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....45

Ленгіна М.В.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: САМОГУБСТВО ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.....50

Святушенко І. С.

ІНТЕРНЕТ ЯК ДЖЕРЕЛО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ.....55

Сидорчук В.В.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНФОРМАЦІЇ МОБІЛЬНОГО ТЕЛЕФОНУ.....57

Стасішина А.С.

КІБЕРБУЛІНГ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....62

Цебренко А.О.

СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ67

III СЕКЦІЯ:**ПРОЯВИ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....71***Албул М.*

СТАНДАРТИ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКІ ІНІЦІАТИВИ.....71

Аль-Зубейді Рагед Самір

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АНДЕРКЛАСУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....74

Безуглова В.

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ: ІНСАЙТИ ВІЙНИ.....77

Котельникова В.

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР ОЧИМА ВИБОРЦІВ: НАРИСИ
СОЦІАЛЬНОГО ПОРТРЕТУ.....81

Погребна Я.

ОСВІТА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....85

Рибіна В. В.

АДАПТАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ ДО
СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....87